

LASTENSUOJELUN JÄLKIHUOLTOTYÖN
KEHITTÄMISHAASTEIDEN KARTOITTAMINEN LASTENKOTI JA
PERHETUKIKESKUS RUUSSUSSA

Visa Korhonen
Opinnäytetyö, kevät 2010
Diakonia-ammattikorkeakoulu,
Diak Itä, Pieksämäki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali- ja kasvatustieteiden
suuntautumisvaihtoehto
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Korhonen, Visa. Lastensuojelun jälkihuoltotyön kehittämishaasteiden kartoittaminen Lastenkoti ja perhetukikeskus Ruusussa. Pieksämäki, kevät 2010, 44 s., 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Itä Pieksämäki. Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosiaali- ja kasvatusalan suuntautumisvaihtoehto, Sosionomi (AMK).

Opinnäytetyössä kartoitettiin, kuinka Lastenkoti ja perhetukikeskus Ruusun jälkihuollon asiakkaina olleet nuoret olivat kokeneet jälkihuoltotyön ja mitä he olisivat halunneet siinä kehittää. Lisäksi kartoitettiin Ruusun henkilökunnan kokemuksia jälkihuoltotyön toimivuudesta ja kehittämishaasteista. Tutkimuksessa pyrittiin myös kartoittamaan hyviksi sekä heikoiksi koettuja ja kehittämistä vaativia jälkihuoltotyön menetelmiä, jotta jälkihuollossa päästäisiin parhaisiin mahdollisiin lopputuloksiin.

Tutkimus on kvalitatiivinen ja aineisto kerättiin kahdella erillisellä kyselylomakkeella, joista toinen suunnattiin Ruusun jälkihuollon asiakkaina olleille nuorille ja toinen Ruusun työntekijöille. Jälkihuoltotyön kehittämishaasteet muotoutuivat, kun kyselyiden tuloksia verrattiin sijaishuollon laatukriteeristön jälkihuollon osa-alueisiin sekä Tupa-projektin loppuraportissa esille tulleisiin tuloksiin.

Tutkimuksen tulosten mukaan nuorten olivat tyytyväisiä Ruusun jälkihuoltotyöhön, vaikka kehitettävääkin jälkihuoltotyöstä löytyy. Työntekijöiden tuloksista käy ilmi, että erityisesti nuorten motivointi jälkihuoltotyöskentelyyn koetaan hankalaksi. Tämän lisäksi jälkihuoltotyölle kaivataan lisää resursseja ja jälkihuoltotyöntekijälle työparia.

Tulevaisuudessa Ruusussa on syytä kiinnittää huomiota jälkihuoltosuunnitelman rakentamiseen nuoren omien toiveiden ja kokemusten suuntaisesti. Tämä edesauttaa myös nuoren sitoutumista työskentelyyn. Jälkihuollon työntekijän sijais- ja työpari mahdollisuuksia on hyvä kartoittaa työnjatkuvuuden ja työssä jaksamisen näkökulmasta.

Asiasanat: Lastensuojelu, jälkihuolto, kehittäminen, kvalitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Korhonen, Visa.

Mapping the Developing Challenges of Child Welfare Aftercare in the Children's Home and Family Support Center Ruusu.

44 p., 2 appendices. Language: Finnish. Pieksämäki, Spring 2010.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the study was to map how the aftercare customers of the Children's home and family Support Center Ruusu had experienced aftercare and what they wanted to improve. The study also tried to explain how Ruusu's staff had experienced the function of aftercare work and how they thought it should be improved. The study also tried to point out functional methods and methods that needed to be improved to achieve the best possible results in Ruusu's aftercare work.

The study was qualitative and the data was collected by two different questionnaires. One questionnaire was given to the customers of Ruusu's aftercare and the other was given to the staff. The developing challenges were formed after the answers were compared to the quality criteria for aftercare of children living in residential institutions and to another similar study called Tupa-projects final report.

The results of the customers showed that they were satisfied with the quality of Ruusu's aftercare work although they found some areas that needed to be improved. The results of the staff showed that employees find it hard to motivate some customers to commit themselves in aftercare work. The staff also hoped for more resources for aftercare work and for a new partner for the current aftercare employee.

In the future Ruusu should pay more attention to how to create aftercare plans in a more customer-oriented way. It would be one way to motivate customers to participate in aftercare. It would also be good to explore possibilities partner and substitutes of aftercare workers and for promoting the continuance of the work.

Keywords: Child welfare, aftercare, developing, qualitative study

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 JÄLKIHUOLTO	7
2.1 Mitä lastensuojelulaki edellyttää jälkihuollolta?.....	7
2.2 Sijaishuollon laatuksiteerit jälkihuoltotyön suunnannäyttäjänä.....	9
2.2.1 Jälkihuollon suunnitteluvaihe.....	9
2.2.2 Nuoren tukeminen ja psykososiaalinen tuki jälkihuollossa	11
2.2.3 Lähiverkostojen tukeminen jälkihuollossa.....	12
2.2.4 Jälkihuollon päättäminen ja arviointi	12
2.3 Jälkihuoltotyön päämäärä.....	13
3 NUOREN OSALLISUUS JA ITSENÄISTYMISEN TUKEMINEN.....	14
3.1 Nuoren osallisuus	14
3.2 Nuoruuden kehityshaasteet	14
4 AIEMMAT TUTKIMUKSET	16
5 LASTENKOTI JA PERHETUKIKESKUS RUUSU.....	17
5.1 Ruusun historia	17
5.2 Ruusun toiminta	17
5.3 Ruusun jälkihuolto	18
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	19
6.1 Tutkimustehtävä.....	19
6.2 Tutkimuksen lähtökohdat.....	19
6.3 Tutkimustavan ja aineistonkeruumenetelmän valinta.....	20
6.4 Aineiston keruu	21
6.5 Aineiston analysointi.....	23
6.6 Tutkimuksen luotettavuus	23
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET	25
7.1 Nuorille esitetyn kyselyn tulokset.....	25
7.1.1 Vastanneiden nuorten taustat	25
7.1.2 Nuorten kokemukset Ruusun jälkihuollosta	25
7.2 Ruusun henkilökunnalle esitetyn kyselyn tulokset	27
7.2.1 Henkilökunnan taustat.....	27
7.2.2 Jälkihuoltotyössä käytettyjä menetelmiä	28
7.2.3 Työntekijöiden kokemukset menetelmistä.....	29
7.2.4 Kehitystä vaativat osa-alueet jälkihuollossa	31

7.2.5 Nuoren rooli jälkihuollossa	32
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	35
8.1 Johtopäätökset nuorten kyselystä	35
8.2 Johtopäätökset työntekijöiden kyselystä	37
9 POHDINTA	40
9.1 Tutkimusprosessi	41
LÄHTEET	43
LIITE 1: Kysely Ruusun jälkihuollossa olleille (nuorille).....	45
LIITE 2: Kysely Ruusun jälkihuoltotyöstä (työntekijöille)	48
LIITE 3: Kaikki menetelmät, joita Ruusun työntekijät ovat käyttäneet tehdessään jälkihuoltotyötä	52

1 JOHDANTO

Itsenäistyminen on suuri haaste nuoren elämässä. Siihen liittyy lukuisia asioita, joita nuoren tulee hallita pärjätäkseen omillaan. Nuoren tulee kyetä yleensä ensi kerran vastaamaan omasta taloudestaan, arkiaskareiden hoidosta ja peruselintarpeistaan. Monesti nuoret saavat tähän tukea lähipiiristään, yleensä vanhemmiltaan. Sijoitettuna olleilla nuorilla tätä lähipiiriä ei välttämättä ole, tai se ei ehkä kykene vastaamaan näiden nuorten tarpeisiin.

Jälkihuoltotyön tarkoitus on turvata lapsen tai nuoren siirtymistä sijoituksen jälkeiseen elämänvaiheeseen. Jälkihuolto tulee aina järjestää lapsen yksilöllisten tarpeiden edellyttämässä laajuudessa (Saastamoinen 2008, 61). Jälkihuollon tuki voi olla taloudellista tukea itsenäistyvälle nuorelle, mutta jälkihuoltoon kuuluu lisäksi mm. psykososiaalinen tuki, tuki asunnon ja työn tai opiskelujen hankkimisessa tai elämän perustaitojen opettelussa. Lukuisista tukimuodoista tulisi kyetä jokaiselle lapselle tai nuorelle koostamaan hänen tarpeitaan vastaava kokonaisuus.

Koen, että aihe on erittäin tärkeä, sillä jälkihuolto on merkityksellinen osa sijaishuolto-prosessia. Sen avulla on mahdollista turvata sijoitusten aikana saavutetun työskentelyn tuloksia. Jos nuori muuttaa sijoituspaikasta omaan asuntoon eikä minkäänlaista tukea nuorelle tarjota, saattaa nuori herkästi kokea jäävänsä tyhjän päälle. Tällöin hyvinkin suunniteltu itsenäistyminen saattaa käydä nuorelle ylivoimaiseksi, jos hän kokee jäävänsä yksin eikä tiedä mistä olisi mahdollista saada apua.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, kuinka Lastenkoti ja perhetukikeskus Ruusun jälkihuollon asiakkaina olleet nuoret olivat kokeneet jälkihuollon tuen omia tarpeitaan vastaaviksi ja missä he olisivat toivoneet mahdollisesti enemmän tukea. Tämän lisäksi pyritään selvittämään, kuinka työntekijät kokevat Ruusun jälkihuoltotyön vastaavan nuorten tarpeisiin ja kuinka siihen voitaisiin vastata entistä paremmin.

2 JÄLKIHUOLTO

2.1 Mitä lastensuojelulaki edellyttää jälkihuollolta?

Lastensuojelulaki velvoittaa kunnat tarjoamaan jälkihuoltoa jokaiselle, joka on ollut sijaishuollossa. Tämän koskee myös avohuollon tukitoimena yhtäjaksoisesti vähintään kuuden kuukauden ajan sijoitettuna olleita nuoria ja tällöin tuen tulee olla kohdistunut ainoastaan nuoreen. Kunnan velvollisuus jälkihuollon järjestämisestä päättyy viisi vuotta sijoituksen päättymisen jälkeen tai silloin, kun nuori täyttää 21 vuotta. (Lastensuojelulaki 2007, 75§.) Tämä tarkoittaa sitä, että kunta on velvollinen järjestämään jälkihuoltoa aina, kun ehdot täyttävä nuori sitä vaatii. Jälkihuollon tuki ei kuitenkaan ole pakollista nuorelle, vaan hänellä on myös mahdollisuus kieltäytyä tästä. Vaikka nuori ensialkuun kieltäytyisikin jälkihuollosta, hänen on mahdollista myöhemmin hakeutua takaisin avun piiriin, ennen kuin hän täyttää 21 vuotta (Laaksonen 2004, 12). Taskisen mukaan sijaishuolto ja jälkihuolto tulisi nähdä kokonaisuutena, jota lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ja sijaishuollon työntekijät yhdessä toteuttavat. Vaikka jälkihuollon toteutuksen voi ostaa tai jakaa useammalle toimijalle, on sosiaalityöntekijä vastuussa jälkihuollon kokonaissuunnitelmasta ja sen toteutumisesta. (Taskinen, 2008. 88)

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on tehtävä asiakassuunnitelma, mikäli asiakkuus jatkuu lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen. Asiakassuunnitelma luodaan lapsen, lapsen huollosta vastaavien henkilöiden (yleensä vanhempien) sekä lapsen huoltoon keskeisesti osallistuvan tahon kanssa. Asiakassuunnitelman sisältö on määritelty tarkasti lastensuojelulaissa:

"Asiakassuunnitelmaan kirjataan ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan, lapsen ja hänen perheensä tuen tarve, palvelut ja muut tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan, sekä arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan. Asiakassuunnitelmaan on kirjattava myös asianomaisten eriävät näkemykset tuen tarpeesta ja palvelujen sekä muiden tukitoimien järjestämisestä. Asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa." (Lastensuojelulaki 2007, 30§.)

Jälkihuollon asiakkaana olevan nuoren tilanteessa asiakassuunnitelmaan kirjataan jälkihuollon tarkoitus, tavoitteet ja erityisen tuen ja avun järjestäminen niin lapsen tai nuoren osalta kuin hänen vanhempiansa, huoltajien, tai muiden hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden osalta. Asiakassuunnitelmaa voidaan täydentää tarvittaessa myös erillisessä hoito- tai kasvatussuunnitelmalla. (Lastensuojelulaki 2007, 30§.) Jälkihuollon päättyessä on sosiaalityöntekijän tarvittaessa laadittava yhdessä nuoren kanssa suunnitelma, josta ilmenevät palvelut ja tukitoimet, jotka ovat nuoren käytettävissä jälkihuollon päättymisen jälkeen. (Lastensuojelulaki 2007, 76§)

Taskisen mukaan jälkihuollon toteuttamista koskeva suunnittelu on aloitettava hyvissä ajoin ennen sijoituksen päättymistä. Suunnitelmaa luotaessa aikuisilta vaaditaan kykyä olla läsnä ja auttaa nuorta hahmottamaan mahdollisuudet, mutta ratkaisujen tekeminen ja toimiminen tulee jättää nuoren vastuulle. Työskentelyn tulee rakentua nuoren toimintaa tukevaksi, nuoren toiveiden ja tarpeiden pohjalta. Työntekijän haastava tehtävä onkin auttaa nuorta rakentamaan suunnitelma, johon nuori itse haluaa sitoutua. (Taskinen 2008, 88.)

Lastensuojelulaissa määritellään tarkasti myös, millä tavoin nuoren itsenäistymisvarat määräytyvät:

”Kun lapsi tai nuori on sijoitettu kodin ulkopuolelle, sijoitusta avohuollon tukitoimena, 40 §:ssä tarkoitettua sijaishuoltoa tai jälkihuoltoa koskevien säännösten mukaisesti, hänen itsenäistymistään varten on kalenterikuukausittain varattava määrä, joka vastaa vähintään 40 prosenttia hänen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoitetuista tuloistaan, korvauksistaan tai saamisistaan. Määrää laskettaessa ei lapsilisää kuitenkaan oteta huomioon.” (Lastensuojelulaki 2007, 77§.)

Itsenäistymisvarojen maksamisen ajankohdasta päättää sosiaalihuollosta vastaava toimielin. Pääsääntöisesti itsenäistymisvarat annetaan itsenäistymässä olevalle nuorelle jälkihuollon päättyessä tai lapsen tai nuoren itsenäistymisen tukemiseen tai turvaamiseen liittyvästä erityisyydestä. Rahat tulee antaa nuorelle viimeistään hänen täyttäessään 21 vuotta. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielin on velvollinen antamaan nuorelle tai hänen huoltajilleen selvityksen itsenäistymisvarojen kertymisestä ja maksamisesta vii-

meistään sijoituksen päättyessä tai sijoituksen aikana asianosaisen sitä pyytäessä. (Lastensuojelulaki 2007, 77§.)

2.2 Sijaishuollon laatukriteerit jälkihuoltotyön suunnannäyttäjänä

Vuonna 2004 Laituri-projekti julkaisi sijaishuollon laatukriteerit. Laatukriteerit luotiin yhteistyössä sijaishuollon toimijoiden ja Lastensuojelun Keskusliiton RAY:n rahoittaman Laituri-projektin kanssa. Sijaishuollon laatukriteerien tavoitteena on parantaa sijaishuollon laatua, tehdä se läpinäkyväksi lapsille ja nuorille, heidän perheilleen, päättäjille, sekä suurelle yleisölle. Lisäksi kriteereillä mahdollistetaan yksittäisten toimijoiden parempi laadun tarkkailu, jotta yksiköt voivat itse kehittää omaa toimintaansa ja kuvata palveluiden käyttäjille omia laadunvarmistusmenetelmiä. (Laituri-projekti 2004.)

Sijaishuolto on jaettu sijaishuollon laatukriteeristössä kolmeen osaan: sijoitukseen, hoitoon ja kasvatukseen sekä jälkihuoltoon. Nämä prosessit on purettu vielä pienempiin osa-alueisiin, jotta niitä olisi helpompi tarkastella vaiheittain. Laatukriteereissä jälkihuolto on purettu neljään osa-alueeseen, joita ovat suunnittelu, lapsen tai nuoren tukeminen, lähiverkoston tukeminen ja päättäminen ja arviointi. (Laituri-projekti 2004.)

2.2.1 Jälkihuollon suunnitteluvaihe

Jälkihuollon suunnittelu voidaan aloittaa jo sijoituksen alkuvaiheessa, mutta yleensä tarkempi suunnitelma jälkihuollon tavoitteista ja toteuttamisesta tehdään noin vuosi ennen sijoituksen päättymistä. Lähtökohta suunnittelussa on, että nuori osallistuu suunnitelman tekoon ikätason ja tilanteen sallimalla tavalla (Laaksonen 2004, 15).

Jälkihuoltosuunnitelman tavoitteena on jäsentää nuoren elämän kulkua sijoituksen jälkeen (Laituri-projekti 2004). Jälkihuoltosuunnitelmaan kirjataan ylös ne asiat, joita itsenäistyminen edellyttää, kuinka niitä tulee mahdollisesti harjoitella, jotta tavoitteeseen päästään ja kuka vastaa mistäkin. Jälkihuoltosuunnitelmaa luotaessa on hyvä käyttää pohjana nuorelle sijoituksen alussa luotua ja myöhemmin mahdollisesti päivitettyä asiakassuunnitelmaa. Suunnitelma on tärkeä olla olemassa, koska itsenäistymiseen liittyy

monia nuoren elämään vaikuttavia suuria muutoksia. Suunnitelman avulla näitä muutoksia voidaan ennakoida ja nuori pystyy myös valmistautumaan niihin paremmin. Tällaisia suuria muutoksia voivat olla esimerkiksi omaan asuntoon muuttaminen, mahdollisesti eri kaupunkiin muutto, uudet työntekijät, vastuu oman arjen sujumisesta, vastuu rahan käytöstä jne. (Laaksonen 2004, 18–19.)

Suunnitelman onkin tarkoitus kuvata yksityiskohtaisesti, kuinka nuoren hoito- ja kasvatus päätetään, niin että se on hallittua (Laituri-projekti 2004). On tärkeää, että nuorella on päävastuu tavoitteiden asettamisessa, toisin kuin sijaishuollon aikana. Näin ollen pystytään paremmin vastaamaan nuoren itse haastaviksi kokemiin asioihin. Tällöin nuori myös joutuu itse arvioimaan omia kykyjään tulevaa elämäänsä ajatellen, missä hän kokee pärjäävänsä ja missä hän itse kokee kaipaavansa vielä tukea. Jälkihuoltosuunnitelmaan on hyvä myös kirjata ylös niin lyhyen kuin pitkän tähtäimen suunnitelmia. (Laaksonen 2004, 18–19.)

Yksi jälkihuoltosuunnitelman tärkeimmistä osa-alueista on kartoittaa, mitä palveluita nuori tarvitsee itsenäistyttyään ja mihin kaikkiin palveluihin nuori on oikeutettu. Vaikka nuoren ensisijainen tukija onkin nuoren oma lähiverkosto, on hyvä yhdessä nuoren kanssa kartoittaa muut tahot, joista nuori voi hakea tarvittaessa apua. Näitä tahoja voi olla sosiaali- ja terveyspalveluiden lisäksi opetus- ja nuorisotoimessa ja työvoimatoimistossa. Lisäksi on hyvä miettiä, mitkä ovat muita nuorelle merkityksellisiä tahoja, kuten urheiluseurat, paikallisjärjestöt tai seurakunnan palvelut. Lastensuojelusta itsenäistyvän nuoren elämässä saattaa olla lukuisia ammattitoimijoita, joten vastuu nuoren itsenäistymisestäkään ei ole yhden toimijan harteilla. Vaikka kokonaisvastuu nuoren itsenäistymisestä on nuoren sosiaalityöntekijällä, voidaan hyvän jälkihuoltosuunnitelman avulla luoda laajempi verkosto, joka auttaa nuorta itsenäistymisessä. Ammattilaisten välinen verkostokartta ja hyvä eri tahojen keskinäinen viestintä ovat tärkeitä elementtejä nuoren itsenäistymisen tukemisessa. (Laaksonen 2004, 19–20.)

2.2.2 Nuoren tukeminen ja psykososiaalinen tuki jälkihuollossa

On tärkeää, että lähestyessään itsenäistymistä nuori on tietoinen siitä, mitä on tulossa tapahtumaan, jotta hän osaa suhtautua siihen. Epätietoisuus luo yleensä aina turvattomuutta, etenkin kun itsenäistymiseen liittyy monia suuria, nuoren elämään vaikuttavia muutoksia. Lapsen tai nuoren kanssa olisikin hyvä käydä keskustelua itsenäistymisestä koko sijoituksen ajan, ottaen huomioon kuitenkin hänen ikänsä ja sen kuinka merkityksellinen asia itsenäistyminen sillä hetkellä on nuoren elämässä. Itsenäistyvälle nuorelle on hyvä tehdä jo hyvissä ajoin selväksi, minkälaisia muutoksia jälkihuoltoon siirtymisen tuo tullessaan ja miten se eroaa sijaishuollosta. Jälkihuollosta keskusteltaessa on tärkeää muistaa puhua nuorelle ymmärrettävällä kielellä, jotta nuorelle välittyisi asiasta suoraan oikea kuva. Tämä edesauttaa myös nuorta sitoutumaan, eikä nuoren näin ollen tarvitse luoda olettamuksia jälkihuollon sisällöstä. Myös sijaishuollon onnistuminen vaikuttaa merkittävästi siihen, kuinka innokas nuori on sitoutumaan jälkihuoltoon. Jälkihuollon ohjaus- ja kasvatustyöllä pyritään siihen, että nuori uskoisi omiin kykyihinsä, kokisi voivansa itse vaikuttaa omaan elämäänsä ja tiedostaisi omat vahvuutensa ja kykenisi käyttämään niitä. Yksi tärkeä itsenäistymistä tukeva taito nuorelle onkin ongelmanratkaisukyky ja sen kehittäminen. (Laaksonen 2004, 24–26.)

Sijaishuollon laatuksikriteereissä on tavoitteeksi asetettu nuoren rohkaisu ja tukeminen siten, että nuori sitoutuisi omaan suunnitelmaansa ja pyrkisi toimimaan sen mukaisesti. Tähän tulokseen päästäkseen sijaishuoltopaikan on varattava riittävästi aikaa sekä määriteltävä keinot lapsen tai nuoren motivointiin ja psykososiaaliseen tukemiseen. Sijaishuoltopaikan tulee myös tukea lapsen perhettä tai nuorta sopivan asumismuodon löytämisessä. Lisäksi lasta tai nuorta tulee auttaa koulu- tai työpaikan etsimisessä, urasuunnittelussa ja tukea koulu- tai työelämän arkipäiväisessä selvittämisessä. Lasta- tai nuorta tulee myös kannustaa harrastamisessa ja niiden aloittamisessa, sekä tukea loma- ja virkistystoimintaa. Näiden keinojen lisäksi nuorta tulee auttaa riittävän taloudellisen tuen saamisessa. (Laituri-projekti 2004.)

2.2.3 Lähiverkostojen tukeminen jälkihuollossa

Sijaishuollon laatukriteerien mukaan lapselle tai nuorelle tärkeitä ihmissuhteita tulee tukea ja vahvistaa niin, että he pystyvät tukemaan häntä jälkihuollon aikana sekä sen päätyttyä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että sijaishuolto paikassa on käytävä tasaisin väliajoin keskustelua nuoren kanssa siitä, ketkä ovat hänelle merkityksellisiä ihmisiä, jotta sijaishuolto paikassa osataan työskennellä oikeaan suuntaan. Sijaishuolto paikassa on myös varattava riittävästi aikaa ja mietittävä sopivat keinot yhteydenpidolle nuorelle tärkeiden ihmisten kanssa. Lisäksi sijaishuolto paikassa tulisi miettiä, kuinka näitä nuorelle tärkeitä ihmisiä voitaisiin tukea, etenkin nuoren näkökulmasta. (Laituri-projekti 2004.)

Kuten jo lastensuojelulaissakin (Lastensuojelulaki 2007, 2§) todetaan, on lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatus-tehtävissään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain. Joskus saattaa tulla vastaan myös tilanne, ettei nuorella ole ollenkaan ”luonnollisia” sukulaisia. Tällaisissakin tilanteissa olisi tärkeää, että nuori voisi pitää yhteyttä niihin aikuisiin, jotka on itse kokenut tärkeiksi. Näiden suhteiden tukeminen on tärkeää ennen kaikkea siitä näkökulmasta, että jälkihuolto kestää yleensä vain hetken nuoren elämän mittakavassa ja nuori tarvitsee todennäköisesti luotettavia aikuisia myös jälkihuollon päätyttyä. He pystyvät toimimaan nuoren tukena myös niinä aikoina, kun esimerkiksi jälkihuollon työntekijä ei ole tavoitettavissa. Vanhempien tai huoltajien tukimuotoina voi olla esimerkiksi ohjaus ja neuvonta, taloudellinen tuki koulutukseen tai harrastukseen, verkostokartoitus, toimeentulotuki tai terapia. (Laaksonen 2004, 43–44.)

2.2.4 Jälkihuollon päättäminen ja arviointi

Olisi toivottavaa, että jälkihuolto päättyisi aina suunnitellusti ja nuori siirtyisi hallitusti seuraavaan elämän vaiheeseen. Lisäksi jälkihuollon päättyessä tulisi koota aina tieto siitä, kuinka jälkihuolto oli nuoren kohdalla onnistunut. Jälkihuollon suunnitelmalliseen päättämiseen kuuluu seuraavan elämän vaiheen hahmottelu yhdessä lapsen tai nuoren, sekä hänelle läheisten ihmisten kanssa. Tavoitteena myös on että jälkihuollon päättymisen tapahtuu selkeästi jokaisen osapuolen näkökulmasta. Jälkihuollon päättyessä sijais-

huoltoapaikan tulisi arvioida, kuinka jälkihuoltosuunnitelmaan asetetut tavoitteet saavutettiin nuoren kehityksen ja suunnitellun jälkihuolto-prosessin kannalta. Sijaishuoltoapaikan tulisi myös arvioida, kuinka sen arvot ja toimintaperiaatteet toteutuivat kyseisen nuoren jälkihuolto-prosessissa, niin työyhteisön kuin yksittäisen työntekijän toiminnassa. Saatujen arviointien ja palautteiden perusteella sijaishuoltoapaikka voi kehittää yksikönsä toimintaa. (Laituri-projekti 2004.)

2.3 Jälkihuoltotyön päämäärä

Jälkihuolto on tärkeää siitakin syystä, ettei nuoren pitkäaikainen sijoitus päättyisi epä-tarkoituksenmukaisella tavalla. Sijoituksen päättyessä nuoret yleensä tarvitsevat tuttua ja turvallista aikuista, jolta voi tarpeen tullen pyytää apua. Tämä tarve ei välttämättä pääty täysi-ikäisyyteen, biologiseen perheeseen palattaessa tai omaan asuntoon muuttaessa. Nuoret tarvitsevat myös kokemuksen, että hänestä ollaan edelleen kiinnostuneita, etenkin pitkän sijoituksen jälkeen. Pitkään laitoksessa elänyt nuori saattaa tarvita myös pitkän ajan sopeutuakseen uuteen, muuttuneeseen tilanteeseen. Jälkihuollon toteuttamisella voi olla suuri merkitys myös työntekijälle. Jälkihuollon avulla nuori voidaan saattaa itsenäiseen elämään ja tällöin työntekijällä on myös mahdollisuus nähdä, ettei vuosien työ valu hukkaan. Yhteiskunnan näkökulmasta jälkihuollon järjestäminen on taloudellisesti kannattavaa, jos muutaman vuoden seurannalla ja tuella voidaan välttää pitkäaikaisen syrjäytymisen uhka. (Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämisyksikkö, i.a.)

Jälkihuollon päämääränä on saattaa lapsi takaisin kotiin tai auttaa nuori itsenäiseen elämään, itsenäisesti toimeentulevaksi aikuiseksi. Nuorella tulisi olla tässä vaiheessa myös oma sosiaalinen tukiverkostonsa, johon hän pystyy itsenäistyttyäänkin tukeutumaan. Kun lapsen yhteiskunta on puuttunut lapsen elämään raskaimmalla mahdollisella tavalla eli ottanut hänet pois biologisesta perheestään hänen suojelemisekseen, on yhteiskunnan kannettava vastuu loppuun asti kunnes nuoren tukiverkoston voimavarat tai omat siivet kantavat. (Puonti, Saarnio & Hujala, 2004, 263)

3 NUOREN OSALLISUUS JA ITSENÄISTYMISEN TUKEMINEN

3.1 Nuoren osallisuus

Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia tulee kohdella tasa-arvoisesti yksilöinä ja lapsella on oikeus vaikuttaa häntä itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavalla tavalla. Myös YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa 12 artiklassa säädetään, että lapsen näkemykset tulee ottaa huomioon hänen iän ja kehitystason mukaisesti. Lapsi on aina asianosainen lastensuojeluasiassaan riippumatta iästä. Asianosaisuuden perusteella lapsen tai nuoren näkökulma on otettava aina huomioon, häntä tulee informoida häntä koskevista toimenpiteistä sekä hänen mielipiteensä niistä on selvitettävä. Lapsen osallisuus on määritelty vielä tarkemmin lastensuojelulain neljännessä luvussa. Lapsen osallisuus tarkoittaa sitä, että lapsen tulisi olla mahdollisimman paljon mukana toteuttamassa, kehittämässä ja arvioimassa oman etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä. Osallisuus koostuu oikeudesta saada tietoa itseä koskevista asioista, mahdollisuutta ilmaista mielipiteensä niistä ja näin vaikuttaa omiin asioihin. Tämä on keskeinen lähtökohta kaikessa lasten kanssa tehtävässä työskentelyssä. (Saastamoinen 2008, 63–64)

3.2 Nuoruuden kehityshaasteet

Itsenäistymisen kynnyksellä oleva nuori elää vaihetta, jossa hän joutuu luopumaan monista tutuista asioista ja alkaa rakentaa itselleen omannäköistään elämää. Oman elämäntyylin löytäminen ja itsenäistyminen suhteessa vanhempiin on keskeinen kehityshaaste nuorelle. Tällöin nuori muokkaa arvoja ja asenteita itselleen sopiviksi, luo omaa elämänkatsomustaan ja poliittista näkemystään sekä miettii ammatinvalintaansa omien toiveidensa ja taipumustensa mukaisesti. Myös itsenäinen parisuhteen valinta, raha-asioiden hallinta ja itsenäinen päätöksenteko ovat nuorelle monesti uusia asioita. Tässä vaiheessa on tärkeää, että nuori saisi luotua itsestään myönteisen minäkäsityksen. Osittain siihen vaikuttaa murrosiän epävarmuuden jälkeen oman fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen puolen hyväksyminen. Olisi myös tärkeää, että nuori pystyisi tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittymishaasteensa. Myönteisen minäkäsityksen muodostuminen auttaa nuorta kestämään myöhemmin pettymyksiä lannistumatta niistä. On myös tärkeää,

ää, että nuori kykenisi luomaan omia verkostojaan ja hyödyntämään niitä sosiaalisena pääomana ja tuen lähteenä. Itsenäistymiseen ja aikuisuuteen liittyy myös kyky pitää omia puoliaan. Vastavuoroisesti aikuisen tulisi kuitenkin pystyä myös pitämään puoliaan sekä antautumaan vastavuoroisuuteen ihmissuhteissa. (Laurila 2008, 99–100.)

Laurilan mukaan aikuistumisvaiheessa ajattelun keskeisiä sisältöjä ovat prosessit, joiden avulla nuori muodostaa käsityksen siitä, millainen hän itse on ja millaisten arvojen mukaisia valintoja hän haluaa tehdä. Samalla nuori muodostaa käsitystä siitä, millainen on häntä ympäröivä maailma ja miten hän voi kontrolloida elämäänsä ilmaantuvia tapahtumia. Nuori joutuu miettimään, voiko hän tehdä omat ratkaisunsa ja valintansa vai ajellehtiiko hän vain muiden ohjattavana. Etenkin huostaan otetuille lapsille tarjoutuu herkästi passiivinen uhrin rooli, ja tällöin teemaksi saattaa nousta se, kuinka kaltoin elämä on nuorta kohdellut. Joskus nuori saattaa kokea olevansa omasta syystään epäonnistunut. Tällöin nuori ei kykene näkemään historiansa haavoittavia tekijöitä ja omien eväidensä puutteellisuuksia. Elämäntarinan käännteiden merkitykset voidaan kuitenkin nuoruudessa käsitellä uudelleen ja muuttaa itseään tukeviksi. Joskus siihen tarvitaan terapeutista tukea. (Laurila 2008, 103.)

4 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Tupa-projekti järjestettiin vuosina 2002 - 2006 ja sen toteutti Nuorten Ystävien Pohjo-lakoti RAY:n tuella. Projektin tarkoituksena oli kehittää lastensuojelun jälkihuollon tu-kipalvelujärjestelmää. Projekti toteutettiin kolmella pilottialueella: pääkaupunkiseudul-la, Ylä-Savossa ja Oulussa. (Mattila 2007, 4.) Seuraavassa on koottu nuorten kokemuk-sia jälkihuollosta projektin alkuvaiheilta.

Projektin loppuraportista ilmenee, että nuoret toivoivat jälkihuollon olevan tavoitteellis-ta ja jämäkkää, mutta kuitenkin joustavaa. Nuoret kokivat oman sitoutumisensa kannal-ta tärkeänä, että jälkihuollon työskentely aloitettaisiin jo hyvissä ajoin sijoituksen aikana ja että heidän toiveensa otettaisiin vakavasti jälkihuoltoa suunniteltaessa. Toisaalta nuo-ret toivat myös esiin sen, että itsenäistyminen voi tuntua pelottavalta eikä 18-vuotias ole välttämättä vielä valmis siihen. Tärkeäksi nuoret kuitenkin näkivät, ettei jälkihuollosta sijaishuollon aikana puhuttaessa syntyisi vaikutelmaa, että nuori tulisi hylätyksi sijoi-tuspaikan taholta. Nuoret korostivatkin aikuisen osoittaman luottamuksen keskeisyyttä. He kokivat tärkeäksi, että nuorella olisi aikakin yksi aikuinen, joka uskoo häneen ja hä-nen kykyihinsä. (Mattila 2007, 22.)

Jälkihuollon onnistumisen näkökulmasta nuoret kokivat erittäin tärkeäksi sen, että nuo-ren ja viranomaisten väliset vuorovaikutussuhteet ovat toimivia ja he korostivat sosiaali-työntekijän pysyvyyden tärkeyttä sijaishuollosta jälkihuoltoon. Nuoret myös kaipasivat viranomaisilta vahvempaa sitoutumista nuoren jälkihuoltoon sekä toivoivat, että heidät otettaisiin paremmin mukaan asioiden päättämiseen. Nuoret myös korostivat, että tuki-toimiin sitoutumisen tulisi tuntua oikeasti vapaaehtoiselta ja että kotipaikkakunnalla oli-si valmistauduttu hyvin heidän saapumiseensa. Myös asteittainen jälkihuoltoon siirty-minen ja riittävän pitkä tutustumisaika jälkihuollon työntekijään koettiin hyväksi. (Mat-tila 2007, 22.)

5 LASTENKOTI JA PERHETUKIKESKUS RUUSU

5.1 Ruusun historia

Lastenkoti Ruusun juuret ulottuvat noin sadan vuoden taakse Sortavalaan, missä Sisälähetysseuran lastenkotitoiminta sai alkunsa kasvattajakoulutuksen kehittämisen myötä. Tuolloin ensimmäisenä kasvattajaopiston johtajattarena toimi Ruusu Heininen. Ensimmäiset asiakkaat tulivat lastenkotiin vuonna 1918. Sisälähetysseuran lastenkotitoiminta siirtyi Kuopioon sotien jälkeen, mistä se siirtyi Pieksämäelle. Pieksämäellä Sisälähetysseuran lastenkotitoiminta jatkui aina 1970-luvulle asti. Nykyinen toiminta, eli Lastenkoti ja perhetukikeskus Ruusu, perustettiin Pieksämäelle elokuussa 2002. Sen tavoitteena oli pyrkiä vastaamaan lastensuojelun muuttuneisiin tarpeisiin. Tilat lastenkoti sai toimintaansa Sisälähetysseuran oppilaitoksen yhteydestä. Lastenkoti ja perhetukikeskus Ruusu on toiminut vuoden 2004 alusta itsenäisenä lastensuojelun yksikkönä, osana Kirkkopalvelujen diakonia-, sosiaali- ja koulutuspalveluita. (Kirkkopalvelut 1, i.a.)

5.2 Ruusun toiminta

Lastenkoti Ruusu tarjoaa ympärivuorokautista sijaishuollon palvelua huostaan otetuille sekä avohuollontukitoimena sijoitetuille lapsille ja nuorille. Ruusussa on kolme osastoa: kaksi kotiosastoa sekä vastaanotto-osasto. Vastaanotto-osasto on 6-paikkainen osasto, johon nuori tulee yleensä tutkimus- tai arviointijaksolle. Jakson aikana selvitetään nuoren ja perheen tuen tarve. Perhettä voidaan tukea myös avohuollon keinoin. Ruusussa voidaan järjestää myös koko perheelle arviointijakso, jonka aikana perhe asuu Ruusun perheasunnossa. Arviointijakson päättyessä nuori joko palaa kotiinsa tai sijaishuoltoon siirtymistä aletaan valmistella. Sijoitus voi jatkua joko Ruusussa tai toisessa sijaishuoltopaikassa. Ruusun kotiosastot ovat 6-paikkaisia. Kotiosastoilla sijaishuollossa oleville lapsille ja nuorille luodaan ikätasoaan vastaavat rajat. Nuoren ja hänen perheen kanssa työskennellään koko sijoituksena ajan. Tavoitteena on, että nuori voisi palata sijoituksen jälkeen kotiinsa tai itsenäistyä saattaen Ruususta. (Kirkkopalvelut 2, i.a.)

5.3 Ruusun jälkihuolto

Ruusussa on ollut jälkihuoltoon erikoistunut työntekijä vuoden 2009 alusta asti. Nuorta pyritään sitouttamaan jälkihuoltoon jo varhaisessa vaiheessa sijoituksen aikana. Ruusussa on kalustettu tukiasunto, jossa nuori voi harjoitella itsenäistä elämää ohjatusti. Ruusu tarjoaa jälkihuoltoa myös muissa laitoksissa olleille nuorille. Ruusun jälkihuollon tavoitteena on opettaa nuori huolehtimaan itsestään, opettaa nuorelle elämänhallintataitoja, sekä tukea nuorta opiskeluissa, työnhaussa ja työnteossa. (Kirkkopalvelut 3, i.a.)

Kun nuori tulee Ruusun jälkihuollon asiakkaaksi, hänelle tehdään yksilöllinen jälkihuoltosuunnitelma yhdessä sosiaalitoimen kanssa. Suunnitelmaan kirjataan mm. asuminen, työ ja toimeentulo, jatko-opinnot, harrastukset, tavoitteet ja keinot. Suunnitelman laatimiseen osallistuvat nuoren lisäksi hänen huoltajansa, sosiaalityöntekijä, nuoren omaohjaaja, jälkihuollon työntekijä sekä tarpeen mukaan muut nuoren tärkeisiin verkostoihin kuuluvat henkilöt. Suunnitelmaan kartoitetaan lisäksi nuoren verkostot ja tarvittavat seudulliset palvelut. (Kirkkopalvelut 3, i.a.)

Sosiaalitoimen jälkihuoltosuunnitelman perusteella nuorelle tehdään itsenäistymissuunnitelma. Ruusussa tehtävä jälkihuoltotyö keskittyy pääsääntöisesti nuoren psykososiaaliseen tukemiseen. Ruusussa käytettyjä psykososiaalisen tuen muotoja ovat mm. ammatillinen tukihenkilö nuorelle, taloudenpito, asumisen tukeminen, nuoren verkostojen tukeminen, opintojen ja työnhaun tukeminen, neuvottelut sekä yhteydenpito viranomaisien kanssa, ohjaaminen terveydenhuollon palveluihin, loma-, harrastus- ja virkistystoiminnan tukeminen sekä ympärivuorokautinen puhelinpäivystys. Nuoren kanssa työskennellessä työmenetelminä käytetään mm. itsenäistymiskasvun muistilistaa, itsenäistyvän kasvun roolikarttaa, verkostokarttaa, sekä Umbrella-työkirjaa. (Kirkkopalvelut 3, i.a.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimustehtävä

Hirsjärven, ym. (2007. 176) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on ymmärtää tutkimuskohdetta. Alun perin tutkimustehtävänä oli kehittää Ruusun jälkihuoltotyötä asiakkaina olleiden nuorten näkökulmasta. Tutkimusjoukon jäätyä kuitenkin erittäin pieneksi oli tutkimusta laajennettava. Työntekijänäkökulman mukaan tuominen tuntui tutkimuksen kannalta järkevältä vaihtoehdolta. Näin saatiin myös laajempi kuva Ruusun jälkihuollosta, sillä työntekijät tarkastelevat jälkihuoltoa eri perspektiivistä. Tämä oli myös kvalitatiivisen tutkimuksen näkökulmasta ominainen tapa, koska näin olleen tutkimuskohteesta saa laajemman käsityksen. Tutkimuksen viivästymisen takia varsinaista kehittämistä jälkihuollon suhteen ei ehditty enää toteuttaa, mutta esiin nousvien tulosten pohjalta Ruusussa voidaan kehittää jälkihuoltotyötä tutkimuksen suunnassa. Tutkimuskysymykset muotoutuivat seuraaviksi:

1. Miten nuoret ovat kokeneet hyötynsä Ruusun jälkihuollosta?
2. Mitä nuoret olisivat halunneet kehittää Ruusun jälkihuollossa?
3. Millä tavoin jälkihuoltotyötä tulisi Ruusussa tehdä, jotta päästäisiin parhaaseen lopputulokseen?
4. Mitä on kehitettävä, jotta tähän voidaan päästä?

6.2 Tutkimuksen lähtökohdat

Tutkimus sai alkunsa, kun syksyllä 2008 tapasin Ruusun työntekijät koulullamme järjestetyllä opinnäytetyötorilla, missä he esittelivät aihettaan jälkihuoltotyön kehittämisenstä. Olin saanut edellisenä kesänä ajatuksen työskennellessäni eräässä Jyväskylässä sijaitsevassa nuorisokodissa, että haluaisin tehdä opinnäytetyöni aiheesta lastensuojelun jälkihuoltotyö, koska tämä oli itselleni melko vieras työmuoto. Pääsin työn ohessa seuraamaan erään jälkihuollossa olleen nuoren kanssa työskentelyä sivusta, mikä herätti mielenkiinnon työmuotoa kohtaan. Menin muutama päivä opinnäytetyötorin jälkeen ta-

paamaan Ruusun työntekijöitä, jolloin kartoitimme tutkimuksen tavoitetta ja sovimme, että tulen tekemään tutkimuksen heille.

6.3 Tutkimustavan ja aineistonkeruumenetelmän valinta

Kvalitatiivisella tutkimuksella pyritään vastaamaan kysymykseen minkälainen, eli nimensä mukaisesti se kuvaa tutkimuskohteen laatua. Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohta on kuvata todellista elämää. Tutkimuksessa on otettava huomioon, ettei kohdetta voida pirstoa kovinkaan paljoa, vaan se on pyrittävä kuvaamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 156–157.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tyypillistä, että ihmistä suositaan tiedon keruun instrumenttina. Tämän edellytyksenä on näkemys siitä, että ihminen on riittävän joustava sopeutumaan vaihteleviin tilanteisiin. Kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillisiä piirteitä ovat laadullisten metodien käyttö tiedonhankinnassa, jotta tutkittavien näkökulmat ja ”ääni” saadaan paremmin esille. Lisäksi kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, tutkimussuunnitelma muotoutuu yleensä tutkimuksen edetessä, sekä tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2007, 160.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen valitsin toteutustavaksi siksi, koska tutkimusryhmä oli melko pieni ja rajattu. Tästä syystä myöskään aineiston avaaminen tarkastelu ei olisi ollut luontevaa tilastollisin keinoin. Tutkimustehtävänä oli kartoittaa Lastenkoti ja perhetukikeskus Ruusun jälkihuoltotyön kehittämishaasteita. Pyrin työssäni laadullisen tutkimuksen keinoin saamaan mahdollisimman laajan kuvan siitä, kuinka jälkihuoltoa on Ruusussa aiemmin tehty, kuinka asiakkaat ja työntekijät ovat työskentelyn kokeneet ja löytävätkö he siitä jotain ongelmia.

Aineistonkeruumenetelmäksi valitsin kyselyn. Kysely tunnetaan survey-tutkimuksen keskeisenä menetelmänä. Survey terminä tarkoittaa sellaisia kyselyn, haastattelun ja havainnoinnin muotoja, joissa aineisto kerätään standardoidusti ja jossa kohdehenkilöt muodostavat otoksen tietystä perusjoukosta. Standardoituus tarkoittaa sitä, että samat asiat kysytään kaikilta vastaajilta täsmälleen samalla tavalla. Survey-menetelmällä ke-

rätty aineisto käsitellään yleensä kvantitatiivisesti, mutta myös kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija voi olla etäällä tutkittavista. (Hirsjärvi ym. 2007, 188 – 189.)

Kyselytutkimuksen etuna pidetään yleensä sitä, että sen avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto. Tutkimukseen voidaan saada paljon henkilöitä ja heiltä voidaan kysyä monia asioita. Kyselytutkimuksen ongelmia on useampia: ei ole mahdollista varmistua siitä, kuinka vakavasti vastaajat ovat suhtautuneet tutkimukseen, väärinymmärryksiä voi olla vaikea kontrolloida sekä vastaamattomuus saattaa nousta joissakin tapauksissa suureksi. (Hirsjärvi ym. 2007, 190.)

Valitsin aineistonkeruumenetelmäksi kuitenkin kyselytutkimuksen, sillä salassapidollisista syistä nuorten yhteystietoja ei Ruususta annettu. Koin, että kyselytutkimus on yksinkertaisin keino saada vastaajilta mahdollisimman paljon tietoa kohtaamatta heitä. Sovimme, että Ruusun henkilökunta postittaa kyselyt potentiaalisille tutkittaville ja nämä palauttavat kyselyt vastauskuoressa Ruusuun. Kysymyslomakkeet koostuivat pääsääntöisesti avoimista kysymyksistä, sillä Hirsjärven ym. (2007, 196) mukaan avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden sanoa, mitä hänellä todella on mielessään.

6.4 Aineiston keruu

Alun perin tarkoituksena oli tehdä kysely Ruusun jälkihuollossa olleille nuorille siitä, miten he olivat kokeneet jälkihuollon ja mitä he olisivat mahdollisesti halunneet siinä kehittää. Kevään 2009 aikana loin kyselyt, joilla pyrittiin kartoittamaan toivottuja asioita. Samaan aikaan myös toinen opiskelija teki opinnäytetyötään lastenkoti ja perhetukikeskus Ruusuun. Mietimme, kuinka saisimme nuoret vastaamaan kyselyihin ja päädyimme yhdessä hakemaan Diakonia-ammattikorkeakoulun Pieksämäen toimipaikan opiskelijayhdistyksen (Sisiksen OPYn) hallitukselta 50 euron avustusta, jolla saimme hankittua lahjakortin H&M-liikkeeseen. Lahjakortti oli tarkoitus arpoa kaikkien kyselyn palauttaneiden kesken. Koimme lahjakortin hyvänä motivointikeinona, koska sitä ei pysty vaihtamaan rahaksi. Lisäksi H&M on monien nuorten suosiossa oleva vaateliike ja lahjakortilla nuori pystyi hankkimaan itselleen jotain hyödyllistä. Keskustelimme lah-

jakortista ja arvonnasta Ruusun työntekijöiden kanssa ja he kokivat tämän myös soveltuvaksi palkinnoksi/motivointikeinoksi. Salassapidollisista syistä emme saneet tutkimukseen osallistuvien nuorten yhteys- emmekä tunnistetietoja käyttöömme, joten sovimme, että Ruusun henkilökunta numeroi kyselymme.

Kun kyselyiden lähettämisen aika koitti, kuulin Ruusun työntekijältä, että kysely on mahdollista lähettää ainoastaan kolmelle heidän jälkihuollossa olleelle tai olevalle nuorelle. Tämä kyseenalaisti tutkimuksen luotettavuutta, koska kolmen nuoren mielipiteiden perusteella ei tutkimuksella saisi kuitenkaan kovin kattavaa käsitystä siitä, kuinka Ruusun jälkihuollossa olleet nuoret olivat yleisesti kokeneet Ruusun jälkihuollon. Päätimme kuitenkin lähettää kyselyt ja miettiä sitten, kuinka tutkimuksesta saisi kattavamman kuvan Ruusun jälkihuoltotyöstä. Kolmesta nuoresta kaksi vastasi kyselyyn, joten näin ollen sain tutkimukseen kuitenkin nuorten mielipiteitä, vaikkei niitä kovin yleisinä käsityksinä voikaan tarkastella. Ruusun henkilökunta suoritti arvonnassa palautuneiden kyselyiden kesken toukokuussa, noin kaksi viikkoa kyselyiden lähettämisen jälkeen. Numeroinnin perusteella he saivat arvonnassa voittajan yhteystiedot ja toimittivat lahjakortin kirjeitse voittajalle.

Kesän 2009 aikana suunnittelin kyselyn Ruusun jälkihuollosta Ruusun työntekijöille. Kysely toteutettiin syksyllä 2009 kaikille Ruusun työntekijöille, koska ennen kuin jälkihuoltoon oli Ruusussa oma työntekijänsä, olivat jälkihuollosta vastanneet nuoren omaohjaajat. Lisäksi kyselyssä oli tarkoitus kartoittaa myös muita jälkihuoltotyön keinoja, jos joku työntekijä oli tehnyt jälkihuoltotyötä jossain muussa yksikössä. Kysely toteutettiin Ruusun työpaikkakokouksen yhteydessä, jolloin lähes kaikki työntekijät olivat paikalla. Näin ollen sain toisen näkökulman mukaan tutkimukseen sekä laajemman kuvan Ruusun jälkihuoltotyöstä.

6.5 Aineiston analysointi

Aineiston analysointi sijoittui loppusyksyyn 2009. Ensimmäiset tulokset aineistosta saatiin kuitenkin jo keväällä, kun nuorten kyselyt palautuivat. Aineiston pienestä määrästä johtuen toteutettiin nuorten aineistojen analysointi samassa yhteydessä kuin työntekijöiltä saadun aineiston analysointi. Lähestymistapa aineistoon oli ymmärtämiseen pyrkivä, sillä tutkimuksen oli tarkoitus kartoittaa yhden lastensuojeluyksikön jälkihuoltotyön kehittämishaasteita, ei etsiä yleispäteviä syy-seuraussuhteita jälkihuoltotyön onnistumiseen. (Hirsjärvi ym. 2007, 219.)

Aineiston pienehköksi jääneen määrän vuoksi kyselyiden vastaukset pyrittiin raportoimaan mahdollisimman tarkasti, mutta kuitenkin siten, että turhaa toistoa vastauksista ei tulisi. Vastauksissa huomio pyrittiin kiinnittämään jälkihuoltotyön toimivuutta ja tehokkuutta edistäviin seikkoihin, sekä niihin jälkihuoltotyön osa-alueisiin, joilla nähtiin vielä kehitettävää olevan. Johtopäätöksissä vastauksia verrataan sijaishuollon laatukriteereihin ja Tupa-projektin loppuraportissa esiin nousseisiin nuorten kokemuksiin hyvästä jälkihuollosta.

6.6 Tutkimuksen luotettavuus

Validius (pätevyys) on keino arvioida tutkimusta. Validiudella tarkoitetaan mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on ollut tarkoitus mitata. Menetelmät ja mittarit eivät välttämättä aina vastaa sitä todellisuutta, jota tutkija kuvittelee tutkivansa. Esimerkiksi kyselylomakkeissa vastaaja saattaa ymmärtää useat kysymykset aivan toisin, kuin tutkija on ne tarkoittanut. Mittari siis saattaa aiheuttaa tuloksiin virheittä. (Hirsjärvi ym. 2007, 226–227.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta kohentaa myös tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Tulostentulkinnassa pätee sama tarkkuuden vaatimus: on kerrottava, millä perusteella tutkija esittää tulkintoja ja mihin tulokset perustuvat. Tässä lukijaa voidaan auttaa rikastuttamalla tekstiä esimerkiksi suorilla haastatteluotteilla tai autenttisilla dokumenteilla. (Hirsjärvi ym. 2007, 227 – 228.)

Tässä tutkimuksessa validiutta pyrittiin ennakoimaan sillä, että nuorille suunnattu kysymyslomake testattiin etukäteen ulkopuolisilla vastaajilla, joilta pystyi myös saamaan suoraa palautetta siitä, kuinka he olivat kysymykset ymmärtäneet. Tämän lisäksi molempien lomakkeiden kysymysten muotoilua mietittiin useampaan otteeseen yhdessä työtä ohjanneen opettajan kanssa.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

7.1 Nuorille esitetyn kyselyn tulokset

Ruusun jälkihuollossa olleille nuorille suunnattuun kyselyyn (LIITE 1) vastasi kaksi vastaajaa kolmesta. Tämä ei anna kovinkaan kattavaa kuvaa siitä, millaiseksi Ruusun jälkihuoltotyö on mielletty asiakkaiden kokemana, mutta antaa kuitenkin jonkinlaista suuntaa aiheesta.

7.1.1 Vastanneiden nuorten taustat

Toinen kyselyyn vastanneista nuorista oli vastaamishetkellä (huhtikuussa 2009) ollut Ruusun jälkihuollon asiakkaana noin 5 kuukautta ja sitä edeltänyt sijoitus oli kestänyt noin vuoden. Toinen nuori oli ollut Ruusun jälkihuollon asiakkaana 1 vuoden ja 2 kuukautta. Molemmat nuoret asuivat vastaamishetkellä yksin. Nuoret ilmoittivat toimeentulokseen opiskelun ja harjoittelun verkkoprojektin kautta. Molemmilla nuorilla oli ollut tai oli sillä hetkellä muitakin hoitokontakteja. Hoitokontaktit liittyivät päihdekuntoutukseen ja mielenterveyspalveluihin. Päähteistä molemmat nuoret ilmoittivat käyttävänsä alkoholia useamman kerran (2-3) kuukaudessa ja molemmilla oli ollut myös yksi tai useampi huumausainekokeilu, mutta kumpikaan ei käyttänyt enää huumausaineita.

7.1.2 Nuorten kokemukset Ruusun jälkihuollosta

Molempien nuorten mielestä jälkihuolto on itsenäistyvän nuoren tukemista. Toinen vastaajista eritteli jälkihuollon tuen olevan

"esim. asioiden hoitamista ja keskusteluja, siivoamista ja muuta rasittavaa toimintaa."

Yksi nuori koki saaneensa mielestään riittävästi tietoa jälkihuollon mahdollisuuksista Ruusun työntekijöiltä, kun oli asiasta kysynyt. Toinen jätti vastaamatta kysymykseen.

Toinen nuorista ei osannut nimetä jälkihuollosta olleen mitään hyötyä hänelle itselleen, mutta toinen kertoi oppineensa paljon asioista:

”osaan keskustella asioista hermostumatta”

”pystyn kertomaan vaikeita asioita mitä kaikille ei pysty kertomaan”

Toinen nuorista ei löytänyt Ruusun jälkihuoltotyöstä mitään kehitettävää, kun taas toinen nuori toivoi monipuolisemmin tekemistä, kuten liikuntaa.

Toinen vastaaja koki saaneensa riittävästi tukea itsenäistymiseen. Esimerkiksi hän mainitsi tuen raha-asioissa. Toinen nuorista ei ollut ottanut tarjottua itsenäistymistukea vastaan. Molemmat nuoret tunsivat, että heidän oli ollut helppo lähestyä Ruusun työntekijöitä jälkihuollon aikana.

Toinen nuorista kertoi, että oli saanut mielestään vaikuttaa riittävästi omaan jälkihuolto-suunnitelmaansa. Kysyttäessä millä tavoin hän vastasi:

”Eipä just tuu mieleen. Mutta yhdessä tehtiin päätökset”

Vastaavasti toinen nuorista taas arvioi, ettei ollut saanut vaikuttaa riittävästi omaan jälkihuoltosuunnitelmaansa. Hän koki, että kaikki asiat tuntuvat siltä, että aina joku päättää asiat hänen puolestaan. Hän myös kertoi, ettei ole mielestään ollut riittävästi jälkihuoltosuunnitelman luomisessa mukana. Perusteeksi hän kertoi, ettei hän ole osannut puhua tarpeeksi ja kun on yrittänyt jotain sanoa, ovat muut olleet eri mieltä hänen kanssaan.

Viimeisessä kysymyslomakkeen kohdassa nuorille annettiin vapaa sana, missä he saivat kertoa Ruusun jälkihuollosta. Molemmat nuoret antoivat pääasiassa positiivista palautetta Ruusun jälkihuollosta:

"Se on ollut välillä ihan mukavaa mutta joskus ei vaan jaksa kattoo samaa naamaa aina ja keskustella niitä kaikki asioita moneen kertaan mutta on ollut kiva käydä ulkoilemassa ja muuta pääasiassa tää jälkihuolto on mukava!"

7.2 Ruusun henkilökunnalle esitetyn kyselyn tulokset

Työntekijöiden mielipiteiden kartoittamisella pystyttiin saamaan tutkimukseen mukaan sellaista tietoa, jota nuorilla ei välttämättä ole, kuten Ruusun jälkihuoltotyön erilaisia to-teutustapoja ja työvälineitä jne. Henkilökunnan kyselyyn (LIITE 2) vastasi yhteensä 12 työntekijää.

7.2.1 Henkilökunnan taustat

Kyselyyn vastanneesta henkilökunnasta (n=12) suurin osa (7) oli suorittanut sosionomi (AMK)-tutkinnon. Tämän lisäksi kahdella työntekijällä oli nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaa-jan koulutus, minkä lisäksi joukossa oli yksi yhteiskuntatieteiden maisteri, yksi sairaan-hoitaja sekä yksi päivähoitaja, jolla myös perhetyön koulutus ja psykiatrisen hoidon eri-koisammattitutkinto. Kyselyyn vastanneista kolme työntekijää ei ollut tehneet ollenkaan jälkihuoltotyötä Ruusussa eikä muualla. Tämän lisäksi kaksi työntekijää ilmoitti teh-neensä jälkihuoltotyötä hyvin satunnaisesti. Enimmillään yksittäinen työntekijä oli teh-nyt jälkihuoltotyötä kuusi vuotta, mutta pääsääntöisesti työntekijät olivat tehneet sitä Ruusussa muutamasta kuukaudesta muutamaan vuoteen. Tämän lisäksi kolmella työn-tekijällä oli 1-3 vuoden työkokemus jälkihuoltotyöstä muualta. Neljällä työntekijällä ei ole ollut yhtään nuorta jälkihuollettavana, muut työntekijät olivat työskennelleet 2-25 nuoren kanssa.

7.2.2 Jälkihuoltotyössä käytettyjä menetelmiä

Taulukkoon 1 on eritelty yleisimmät työntekijöiden (n=8) esiin tuomat työmuodot, kun heiltä kysyttiin, minkälaisia menetelmiä he ovat käyttäneet tehdessään jälkihuoltotyötä.

Taulukko 1. Ruusun työntekijöiden jälkihuoltotyössä käyttämät menetelmät.

Yleisimmät menetelmät	Määrä
Keskustelu	4
Itsenäistymiskasvun muistilista	3
Verkostokartta	2
Umbrella-työkirja	1
Rahankäytönseuranta- taulukko	1
Käytännön tekeminen	1

Työntekijät toivat esiin 29 erilaista menetelmää, joilla he ovat tehneet jälkihuoltoa. Taulukon määrä-sarake kertoo, kuinka monessa vastauksessa menetelmä on mainittu. Yleisin työntekijöiden nostama jälkihuoltotyön muoto oli keskustelu. Toiseksi yleisimmäksi työmuodoksi nousi itsenäistymiskasvun muistilista, joka on Ruusussa kehitetty työmuoto. Näiden lisäksi yksittäiset työntekijät olivat käyttäneet mm. lähtöhaastattelua, puhelimen herätystä, Arkielämän ABC-kirjaa, itsenäistyvän nuoren roolikarttaa, avustaneet nuoria esim. virasto- ja kauppakäynneillä, jne. Neljä kyselyyn vastannutta ei vastannut tähän kysymykseen olleenkaan. Tämä tarkoittaa, että kyseiset 29 menetelmää ovat nousseet kahdeksan vastaavan kokemuksesta. Liitteessä 3 on eritelty kaikki työntekijöiden esiin tuomat menetelmät.

7.2.3 Työntekijöiden kokemukset menetelmistä

Työntekijät pystyivät siis nimeämään lukuisia keinoja jälkihuoltotyön tekemiseen. Heitä pyydettiin nimeämään hyviksi ja huonoiksi kokemiaan menetelmiään ja perustelemaan valintansa. Taulukko 2 osoittaa, mitkä menetelmät henkilökunta oli kokenut hyviksi jälkihuoltotyötä tehtäessä.

Taulukko 2. Työntekijöiden hyväksi kokemat menetelmät jälkihuoltotyössä.

Hyväksi koetut menetelmät	Määrä
Umbrella-työkirja	3
Yhteistyö eri tahojen kanssa	1
Keskustelut	2
Yhdessä tekeminen	1
Aikajana	1
Verkostokartta	1
Toimintaterapeuttiset menetelmät	1
"Mun stoori"- ja vahvuus- kortit	1
Itsenäistymiskasvun muistilista	1
Hoito- ja kasvatussuunnitelman läpikäynti	1
Itsenäistymissuunnitelma	1

Taulukkoon 2 on merkitty kaikki hyviksi mainitut menetelmät. Useimmin hyväksi koettu menetelmä oli Umbrella-työkirja. Työntekijät perustelivat Umbrella-työkirjan olevan hyvä työväline etenkin nuorten kanssa, jotka ovat itsenäistymässä pian, mutta ovat vielä sijoitettuna Ruusussa. Eräs työntekijöistä perusteli Umbrella-työkirjan ja itsenäistymiskasvun muistilistan hyötyä seuraavasti:

"...paperilla asiat usein konkretisoituvat nuorille paremmin ja omaa pohdintaa asioiden suhteen herää enemmän, myös avaa keskusteluja."

Toinen työntekijä perusteli Umbrella-työkirjan toimivuutta näin:

"..monipuolinen työkirja, joka auttaa nuoren kanssa työskentelyssä. Aihealueita kattavasti."

Umbrella-työkirjan lisäksi muut menetelmät saivat tasaisesti kannatusta. Keskustelut ja verkostokartta nousivat esille useammassa vastauksessa. Keskustelujen toimivuutta perusteltiin sillä, että niiden avulla oli helppo rakentaa luottamusta sekä lähestyä nuorta, kun työntekijä ei varsinaisesti toiminut nuoren jälkihuoltotyöntekijänä. Verkostokartan toimivuutta työntekijät perustelivat seuraavasti:

"Verkostokartta auttoi nuorta jäsentämään hänelle tärkeät tahot. Hyvä oli myös todeta nuoren kanssa, miten hänen verkosto oli muuttunut sijoituksen alkuvaiheilta."

"Hyvä työmenetelmä tutustua nuoren kanssa ja paneutua hänen menneeseen elämäänsä. Hyvää menneisyysmatkailua."

Jälkimmäisessä kommentissa perusteltiin samanaikaisesti verkostokartan ja aikajanan toimivuutta.

Edellä mainittujen menetelmien ohella muiden menetelmien toimivuutta perusteltiin satunnaisesti. Erilaiset toimintaterapeuttiset menetelmät, kuten viikkorytmitaulut, eräs työntekijä koki hyviksi työmenetelmiksi nuoren arjen hahmottamisessa. ”Mun stoori”- ja vahvuuskortit koettiin hyviksi virittämään keskustelua nuoren kanssa. Erään työntekijän mukaan hoito- ja kasvatussuunnitelman arviointi selvensi työntekijälle hänen omia ajatuksiaan nuoren tilanteesta. Tämän lisäksi nuoren vahvuuksien auki puhuminen auttoi kohdentamaan jälkihuoltotyön nuoren heikkouksien tukemiseen. Yksi työntekijöistä mainitsi arkiasioiden hoitamisen olevan helppoa yhdessä vieraammankin nuoren kanssa ja hän totesi, että yhteinen tekeminen auttaa keskustelun alkuun.

Taulukkoon 3 on koottu työntekijöiden huonoiksi kokemat menetelmät jälkihuoltotyön tekemiseen.

Taulukko 3. Työntekijöiden huonoiksi kokemat menetelmät

Huonoiksi koetut menetelmät	Määrä
kaikissa menetelmissä ongelmia	2
riippuu nuoresta ja käyttäjästä	1
ongelmana nuoren motivointi	1
itsenäistyvän nuoren roolikartta	1
itsenäistymiskasvun muistilista	1
ei huonoja	1

Suoranaisesti menetelmistä nostettiin esiin ainoastaan itsenäistyvän nuoren roolikartta ja itsenäistymiskasvun muistilista. Työntekijät perustelivat vastauksiaan seuraavasti:

"Itsenäistyvän nuoren roolikartta, tuntui teennäiseltä käyttää, vaati muokkausta."

"..itsenäistymiskasvun muistilista vaatii kehittelyä, jotta siitä saisi jonkinlaisen seurantalomakkeen."

Kaksi työntekijää koki ongelmaksi nuoren motivoinnin menetelmästä riippumatta:

"Kaikissa menetelmissä ongelmana nuorten sitoutumattomuus ja motivaatio-ongelmat; ongelmia niin paljon, että pieniä muutoksia mahd. tehdä pitkälläkään aikavälillä. Jälkihuoltoikäiset jo niin vanhoja iältään; aikaa liian vähän."

"Joskus itse kokee, että jokin menetelmä, esim. rahankäytön opettelussa yksinkertainen tilivihko olisi tarpeen ja hyödyksi, mutta nuorta voi olla äärimmäisen hankala motivoida käyttämään ko. menetelmää jos ei ole muutenkaan riittävän sitoutunut ko. tavoitteeseen (rahankäytön opettelu)."

7.2.4 Kehitystä vaativat osa-alueet jälkihuollossa

Seuraavassa on työntekijöiden mielteitä siitä, millaista olisi ihanteellinen jälkihuoltotyö ja mitä sen saavuttamiseksi tulisi Ruusussa tehdä. Eräs työntekijä kuvasi ihanteellista jälkihuoltoa ja sen edellytyksiä seuraavasti:

"Nuoren oman motivaation löytyminen asioiden hoidossa on tärkeää. Työntekijä on rinnallakulkija. Jälkihuollon jälkeen pärjäisi omillaan on ihanne. Ongelmat eivät siirtyisi nuoren parisuhteeseen ja perhe-elämään. Ongelmakäyttäytymistä ei olisi. Edellyttäisi jälkihuollon tehostamista lisäämällä resursseja, jälkihuollon työntekijälle työpari, konsultaatiomahdollisuuksien lisääminen, taloudellinen tuki jälkihuollon tukemiseen ja kehittämiseen."

Edellisen vastauksen asiat nousivat myös monissa muissa vastauksissa esiin. Muita tärkeitä huomiota oli, että jälkihuoltotyön sisällön tulee muodostua nuoren lähtökohdista, jälkihuoltotyöntekijällä voisi olla asiaan perehtynyt sijainen (esim. kesälomien ajan) ja nuorta alettaisiin valmentaa itsenäistymiseen hyvissä ajoin ennen sijoituksen päättymistä. Lisäksi toivottiin, että Ruusun ulkopuolelta jälkihuoltoon tulevista nuorista olisi riit-

tävät esitiedot. Useammassa vastauksessa huomioitiin jälkihuollon asiakkaiden tasainen ja riittävä määrä, jotta työlle voidaan varata resursseja. Eräissä vastauksessa toivottiin, että huomiota kiinnitettäisiin jälkihuoltotyön markkinointiin ja tunnetuksi tekemiseen esim. oppilaitoksille.

Työntekijät löysivät kehitettävää useilta eri osa-alueilta. Monet vastaukset pohjautuivat edellisen kysymyksen vastauksiin. Yhtä vastausta ja neljää tyhjää vastausta lukuun ottamatta jokaisessa vastauksessa tuli esille jälkihuollon työntekijän sijaisen tai työparin tarve. Tämän lisäksi esiin nousivat mm. jälkihuollon suunnitelmallisuus ja markkinointi, eri menetelmien kehittämistarpeet, työnohjauksen ja konsultaation kehittäminen sekä nuorten motivointikeinojen kehittäminen. Lisäksi eräs työntekijä toivoi, että siirtymävaiheeseen (laitoksesta itsenäiseen elämään) kiinnitettäisiin enemmän huomiota.

7.2.5 Nuoren rooli jälkihuollossa

Työntekijöiltä kysyttiin, millainen olisi heidän mielestään toimiva nuoren rooli jälkihuoltotyössä. Lähes jokaisessa vastauksessa sen katsottiin olevan aktiivinen, motivoitunut ja sitoutunut. Vastauksissa todettiin, että tämä edellyttää myös, että nuori on itse halukas jälkihuoltoon eikä ole pakotetusti mukana.

"Toimiva nuoren rooli on, kun nuori suhtautuu jälkihuoltoon avoimesti ja on sitoutunut ja motivoitunut. Tällöin päästään parhaisiin lopputuloksiin."

"Oma ääni kuuluviin. Palavereissa nuori asiantuntija kertomaan (tai ohjaajan avustuksella) motiivinsa, elämäntilanteensa, asettamaan omat tavoitteet ja yrittää sitoutua omaan ajatukseensa."

Edelliset vastaukset kuvasivat melko kattavasti vastaajien ajatuksia.

Seuraavaksi kartoitettiin, kuinka paljon nuoren tulisi pystyä vaikuttamaan omaan jälkihuoltosuunnitelmaansa ja mihin asioihin erityisesti tulisi kiinnittää huomiota sitä luotaessa. Työntekijöiden vastauksissa nuoren vastuun määrästä ei oltu aivan yhtä mieltä.

"Nuoren mukana olo koko jälkihuollon suunnittelussa on avainasemassa, jotta

nuori motivoituisi ja sitoutuisi. Äänen kuuluminen nuoren osalta tärkeää.”

"Ihanteellista olisi, että suunnitelma pystyttäisiin tekemään yhteisymmärryksessä. Mutta toki nuoren pitää pystyä siihen vaikuttamaan: erityisesti 18-v. täyttänyt.”

Pääasialliseksi nuoren rooliksi nähtiin kuitenkin olla itse vaikuttajana ja tavoitteiden asettajana jälkihuoltotyöskentelylle; näin nuori myös sitoutuisi asetettuihin tavoitteisiin. Tarpeen vaatiessa koettiin kuitenkin, että ohjaajan voi olla syytä ohjata nuorta hienovaraisesti tai rajata esimerkiksi epärealistiset tavoitteet pois, jos työntekijä kokee, ettei nuori kykene itse asettamaan realistisia tavoitteita. Lisäksi vastauksista nousi esiin se, ettei nuorten pitäisi kokea jälkihuollon tulevan heille itsestään, vaan heidän tulisi myös nähdä vaivaa sen eteen.

"Jos nuorella on realistinen käsitys omasta tilanteesta, niin nuori voi vaikuttaa tilanteeseen täysivaltaisesti. (Harvoin näin on)

- tapaamisten määrä
- tapaamisten sisältö”

" "Järkevissä" ajatuksissa paljon; mm. oma suunnitelma alkoholin vähentämiseen tai väkivallan hallintaan. mm. opiskelusuunnat/ harrastukset. Nuoret halusivat rahaa lisää/ ei mahdollisuus vaikuttaa tuohon rahavirtakysymykseen. Samoin käsitys nuoren omasta arkielämänhallinnasta/ asioidenhoitokyvystä voi olla ihan eri työntekijällä ja asianomaisella.”

Lopuksi työntekijöiltä kysyttiin, millainen rooli heidän mielestään vanhemmilla kuuluisi olla nuoren jälkihuollon suunnittelussa ja toteutuksessa. Kysymyksessä pyydettiin erittelemään vanhempien rooli nuoren ollessa alaikäinen tai 18 vuotta täyttänyt. Lähes kaikki työntekijät olivat sitä mieltä, että vanhempien olisi hyvä olla nuoren jälkihuolto-prosessissa mukana. Vastauksista ilmeni, että vanhempien rooli kuitenkin pienenee sitä mukaa, mitä lähempänä nuori on täysi-ikäisyyttä. Toisaalta vanhemmat kuitenkin nähtiin tärkeäksi osaksi nuoren tukiverkostoa ja heidän kanssaan voi olla hyvä myös tehdä yhteistyötä, jos se vain nuorelle sopii.

"Alaikäisenä tietenkin paljon keskeisempi kuin 18 v. nuoren. Tämä tietenkin myös tapauskohtaista ja täysi-ikäisen kyseessä ollessa myös täysi-ikäisen päättävältä; toki voi aina suositella mikä vanhempien/ aikuisien mielestä järkevää, kuitenkin omat vanhemmat myös täysi-ikäisen tukiverkoston kuuluvat. Keskeistä täysi-ikäisen kanssa kuitenkin vastuunotto omasta elämästä, ei enää roikkumista vanhempien helmoissa.”

Muutamassa vastauksessa huomioitiin myös se mahdollisuus, ettei vanhempia kannata ottaa työskentelyyn mukaan, mikäli täysi-ikäinen nuori ei sitä halua tai jos vanhemmilla on negatiivisia vaikutuksia nuoren elämään.

"18 v. täyttäneiden kohdalla myös nuoren sekä vanhempien elämäntilanteet ja keskinäiset välit sekä osapuolten omat toiveet vaikuttavat siihen, kuinka keskeinen/ etäinen rooli vanhemmilla jälkihuoltotyössä on. Riittävä etäisyys voi olla hyväksi, jos vaikkapa vanhemmalla negatiivinen vaikutus nuoren elämään."

Työntekijöille annettiin vielä vapaa sana kertoa Ruusun jälkihuoltotyöstä tai sen kehittämisestä. Puolet kyselyyn osallistuneista vastasi tähän kohtaan ja lähes kaikissa vastauksissa kiiteltiin ja kannustettiin Ruusun nykyistä jälkihuollostaa vastaavaa työntekijää ja todettiin, että on hyvä kehittää vielä jälkihuoltotyötä Ruusussa.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Johtopäätökset nuorten kyselystä

Molemmat nuoret olivat olleet Ruusussa sijoitettuina jo ennen jälkihuoltoa, joten heidän kohdallaan Ruusun jälkihuolto on voitu aloittaa suunnitellusti. Tämä on todennäköisesti myös helpottanut niin nuorten kuin työntekijöidenkin työskentelyä, sillä he ovat oppineet tuntemaan toisensa jo ennen jälkihuollon alkamista. Tutkimuksen kannalta olisi ollut mielenkiintoista saada mukaan jostain muualta Ruusun jälkihuoltoon tulleen nuoren mielipide Ruusun jälkihuoltotyötä.

Nuorten taustatiedoista voi nähdä, että molemmat nuoret olivat päässeet itsenäisen elämään alkuun, sillä molemmat asuivat itsenäisesti ja hankkivat oman toimeentulonsa. Vaikka vastauksista ei selviäkään se, kuinka paljon nuorilla on vastaamishetkellä ollut olemassa olevia hoitokontakteja, on positiivista, että kummallakin on niistä ainakin aiempaa kokemusta. Näin ollen nuoret ovat tietoisia tahoista, mistä he voivat tarpeen vaatiessa hakea apua. Positiivista myös oli se, ettei kumpikaan nuorista vastaustensa perusteella käytä enää huumausaineita, vaikka alkoholia käytetään useamman kerran kuukaudessa.

Molemmat nuoret määrittelivät jälkihuollon melko ympäröivästi. Nuoret kuitenkin osasivat mainita kuitenkin ainakin muutamia jälkihuoltotyön muotoja. Kumpikaan nuorista ei maininnut rahallista avustusta osaksi jälkihuoltoa, vaan toivat esille enemmän itsenäistymiseen liittyvien taitojen harjoittelun. Tämä ainakin osittain tarkoittaa, että nuoret olivat ymmärtäneet jälkihuollon tarkoituksena olevan auttaa nuorta itsenäistymisessä, ei vain tukea taloudellisesti. Toinen nuorista ilmoitti vastauksensa perusteella saaneensa riittävästi tietoa jälkihuollosta siitä kysyessään.

Toinen nuorista oli kokenut saaneensa jälkihuollosta apua asioiden hoitamiseen esimerkiksi siten, että hän kykenee keskustelemaan hankalammistakin asioista rauhallisesti. Tämä on itsenäisen elämän kannalta erittäin hyödyllinen taito. Kehittämisestä kysyttäessä esiin nousi ajatus, että nuori olisi toivonut enemmän yhteistä tekemistä tai toimin-

taa. Tämä on hyvä ajatus sinänsä, mutta huomioitaessa jälkihuoltotyön resurssit voi tällainen tekeminen viedä aikaa jostain tarpeellisemmasta, kuten virastoasioiden hoitamisesta ja sen opettelusta. Nämä tietysti ovat jokaisen nuoren kohdalla yksilöllisiä eroja - kuka tarvitsee enemmän tukea taloudellisissa asioissa ja kuka kaipaa enemmän toiminnallisuutta.

Toinen nuorista kertoi saaneensa mielestään riittävästi tukea itsenäistymisessä ja toinenkin kertoi, että hänelle tarjottiin apua, mutta hän kieltäytyi siitä. Toisen nuoren kieltäytyminen herättää kysymyksen, olisiko nuorta voinut motivoida jälkihuoltoon paremmin tai toisin. Ongelmaksi nousee kuitenkin se, että vaikka nuori selvästi tarvitsisi jälkihuollon tukea itsenäistymisessä, ei nuorta voida siihen enää velvoittaa. Nuorelle olisi kuitenkin hyvä tehdä selväksi, että vaikka jälkihuollosta ensin kieltäytyykin, on hänellä mahdollisuus palata siihen milloin tahansa, ennen kuin hän täyttää 21 vuotta. Tästä näkökulmasta olisi myös tärkeää päättää sijoitus mahdollisimman hyvin, jotta nuorelle jäisi matala kynnyks hakeutua takaisin jälkihuollon piiriin, mikäli hän myöhemmin kokee tarvitsevansa sitä. Laaksonen (2004, 18–19) toteaa, että on tärkeää, että nuorella on päävastuu tavoitteiden asettamisessa, toisin kuin sijaishuollon aikana. Näin ollen pystytään paremmin vastaamaan nuoren itse haastaviksi kokemiin asioihin. Tällöin nuori myös joutuu itse arvioimaan omia kykyjään tulevaa elämäänsä ajatellen, missä hän kokee pärjäävänsä ja missä hän itse kokee kaipaavansa vielä tukea.

Jälkihuoltosuunnitelmasta kysyttäessä toinen nuorista kertoi, ettei kokenut tulleen kuulluksi suunnitelmaa luotaessa, vaan aikuiset olivat päättäneet asiat hänen puolestaan. Tämä on melko hankala lähtökohta lähteä toteuttamaan jälkihuoltoa suunnitelmallisesti. Tällainen kokemus helposti viedä nuorelta motivaation sitoutua suunnitelmalliseen työskentelyyn, mikäli hän ei ole yhtä mieltä jälkihuollon tavoitteista. Kuten Tupa-projektin loppuraportistakin ilmenee, kokivat nuoret sitoutumisen kannalta tärkeäksi sen, että heidän toiveitaan kuunnellaan jälkihuoltoa suunniteltaessa. Jokaisen nuoren kohdalla olisi hyvä muistaa, että aikuiset voivat pyrkiä ohjaamaan nuorta parhaaksi katsomaansa suuntaan, mutta suunnitelman tavoitteiden tulisi lähteä nuoresta itsestään. Toinen nuorista koki kuitenkin saaneensa vaikuttaa riittävästi jälkihuoltosuunnitelmansa sisältöön, mikä taas on vastaavasti saattanut auttaa nuorta sitoutumaan jälkihuoltoon.

Kyselyn lopussa nuoret saivat vapaasti kertoa jälkihuollon kokemuksistaan. Molemmat nuoret kuitenkin totesivat jälkihuollosta jääneen positiivisen kuvan. Vaikka nuoret esittivät hieman kritiikkiä jälkihuoltoa kohtaan, on tärkeää, että kumpikin oli kokenut jälkihuollosta olleen jotain hyötyä hänelle itselleen.

8.2 Johtopäätökset työntekijöiden kyselystä

Vaikka muutama työntekijä oli jättänyt vastaamatta useisiin kysymyksiin, saatiin jokaiseen kysymykseen valtaosan vastaus. Työntekijöillä oli melko laajat taustat ja osalla oli kokemusta jälkihuoltotyöstä myös muualta kuin Ruususta. Tutkimusta ajatellen tämä saattoi tuoda esiin myös sellaista tietoa, mikä ei ole Ruusussa aiemmin esiin noussut.

Työntekijät nostivat esiin 29 eri menetelmää, joilla he ovat aiemmin tehneet jälkihuoltotyötä. Tästä voi päätellä, että kyseinen työmuoto mielletään hyvin laajaksi, ehkä jopa hajanaiseksi. Hyviksi menetelmiksi työntekijät nostivat noin kolmanneksen, joista muutama mainittiin useammassa vastauksessa. Yhteistä hyviksi koetuilla menetelmillä oli, että niiden koettiin auttavan nuorta jäsentämään omaa tilannettaan, tuomaan esiin nuoren kehitystä ja herättämään luottamusta. Nuoren tilanteen konkretisointi esim. paperille koettiin myös hyväksi keinoksi herättää keskustelua siitä. Eräässä vastauksessa nousi esiin, että työntekijä hahmottaa menetelmän (hoito- ja kasvatussuunnitelman läpi käynti) avulla nuoren kehitystä vaativat osa-alueet ja pystyy kohdentamaan työskentelyn tarpeellisten asioiden opetteluun. Mainituista menetelmistä vain kaksi sai negatiivista palautetta työntekijöiltä ja molemmissa todettiin, että ne vaativat muokkausta tai kehittämistä. Suurimmaksi haasteeksi työntekijät kokivat kuitenkin nuorten motivoimisen ja sitouttamisen jälkihuoltoon. Jos nuori ei ole motivoitunut työskentelyyn, välttämättä yksikään menetelmä ei toimi nuoren kanssa työskenneltäessä.

Jälkihuollon kehittämisessä lähes kaikissa vastauksissa tuli ilmi jälkihuollon työntekijän työparin tarve. Ongelmaksi nähtiin myös jälkihuollon työntekijän sijaisuuksien järjestäminen. Mikäli esimerkiksi nuoren toinen omaohjaaja jatkaisi nuoren jälkihuollossa jälkihuoltotyöntekijän työparina, olisi esimerkiksi työntekijän sairastuessa nuoren toinen jälkihuoltoon perehtynyt työntekijä todennäköisesti paikalla. Tällöin myös tämä

työntekijä olisi valmiiksi ehtinyt luoda suhdettaan nuoreen jo ennen jälkihuoltoon siirtymistä (mikäli nuori ollut sijoitettuna Ruusussa). Ongelmaksi muodostuu kuitenkin resurssipula ja jälkihuollon asiakkaiden epätasainen määrä, kuten työntekijät totesivat.

Osittain resursseihin ja asiakasmääriin liittyväksi kehittämishaasteeksi nousi myös jälkihuoltotyön markkinointi ja tunnetuksi tekeminen. Markkinointiin voi ja on hyvä panostaa, mutta haasteena asiakasmäärien lisäämiselle on, että asiakkaiden olisi hyvä asua Pieksämäen lähiseudulla. Intensiivistä jälkihuoltoa on lähes mahdoton tehdä, jos välimatkaa on satoja kilometrejä. Markkinoinnilla voitaisiin kuitenkin pyrkiä saamaan enemmän toisilta paikkakunnalta Pieksämäen alueelle muuttavia, jälkihuoltoa tarvitsevia nuoria. Tällöin avainasemassa on erityisesti Ruusun jälkihuoltotyön tunnetuksi tekeminen sijoittavien kuntien sosiaalityöntekijöille.

Jälkihuoltotyön kehittämisen näkökulmasta myös työnohjaus ja konsultaation kehittäminen ovat erittäin tärkeitä. Konsultaation kehittämisellä voidaan laajentaa työntekijöiden omaa ”tukiverkosta”. Joskus vastaan tulee myös tilanteita, joita työntekijä ei itse kykene ratkaisemaan ja valmiiden konsultaatioyhteyksien avulla työntekijä voi hakea apua tilanteen ratkaisuun tai ohjata asiakkaan palveluun, joka pystyy auttamaan nuorta. Työnohjaus on työntekijän jaksamisen ja työn kehittämisen kannalta hyvä apuväline:

Työnohjauksella voidaan parantaa niin yksilön kuin työyhteisönkin työtehoa, jaksamista sekä motivaatiota. Työnohjauksen tavoitteilla ja niiden saavuttamisella voidaan varmistaa perustehtävän toteutuminen sekä vauhdittaa myönteistä kehitystä. Työnohjauksen aloittaminen ei myöskään edellytä akuuttia ongelmaa, vaan sen avulla voidaan lisätä työyhteisön luovuutta ja joustavuutta. (Introspekt, i.a.)

Nuoren roolista niin jälkihuoltotyössä kuin -suunnitelmaa luotaessakin lähes kaikki työntekijät olivat yhtä mieltä siitä, että työskentelyn tulee lähteä nuoren tarpeista. Tämä edellyttää sitä, että nuori todella saa kertoa itse, missä asioissa kokee tarvetta tukeen. Vaikka nuorten osalta saatiin tutkimukseen vain kaksi vastausta, jo näistä ilmeni, että nuori, joka koki tulleen kuulluksi, oli sitoutunut paremmin jälkihuoltotyöskentelyyn. Tarpeen vaatiessa työntekijän tulisikin auttaa nuorta kertomaan esimerkiksi palavereissa omat mielipiteensä, jos nuori ei pysty siihen itsenäisesti. Työntekijät toivat esiin myös

tilanteen, jossa nuori asettaa itselleen täysin epärealistisia tavoitteita. Tällöin ohjaajan olisi hyvä esimerkiksi kysymyksiä asettamalla saada nuori itse näkemään tilanteen realiteetit, eikä rajata niitä pois. Tällainen saattaa aiheuttaa nuorelle tunteen, ettei häntä ole kuultu ja tämä saattaa saada nuoren motivaation jälkihuoltoa kohtaan katoamaan.

Vanhempien roolin suhteen kaikki työntekijät olivat yhtä mieltä siitä, että vanhempien osuus päätösten tekoon vähenee sitä enemmän, mitä lähempänä nuori on täysi-ikäisyyttä. Vanhemmat koettiin kuitenkin tärkeiksi pitää osaltaan mukana nuoren työkentelyssä, jos se vain (täysi-ikäiselle) nuorelle sopii. Ainoana poikkeuksena tässä nähtiin tilanne, jolloin vanhemmat vaikuttavat nuoreen negatiivisesti. Toki tällöinkin nuorella on päätäntävalta siinä, kuinka tiiviisti hän haluaa vanhempiensa olevan mukana.

9 POHDINTA

Tutkimus toi esiin sen, että Ruusun jälkihuollossa olleet nuoret olivat pääasiallisesti olleet tyytyväisiä Ruusun jälkihuoltotyöhön. Tämän saattoi havainnoida myös nuorten taustoista, joita kävi ilmi, että molemmat olivat päässeet itsenäisen elämän alkuun. Vaikka jokaiselle nuorelle tulee jälkihuollon tuen rakentua hänen yksilöllisten tarpeiden pohjalta, haasteita työskentelylle luo resurssien oikea kohdentaminen ja nuoren motivaatio työtä kohtaan. Tupa-projektissa nuoret olivat tuoneet esiin sen, että motivoinnin kannalta olisi tärkeää, että suunnitelman rakentaminen aloitettaisiin hyvissä ajoin ennen sijoituksen päättämistä. Tupa-projektissa nuoret olivat tuoneet esiin myös sen, ettei nuori ole valmis itsenäistymään 18 vuotta täytettyään, vaan saattaa kokea omilleen muuttamisen vielä liian pelottavana asiana. Tällainen näkökulma ei noussut Ruusun kohdalla, mutta on kuitenkin tärkeä pitää mielessä aina, kun jälkihuoltotyötä aletaan uuden nuoren kohdalla suunnitella.

Ruusun jälkihuoltotyössä käytettävien menetelmien osalta henkilökunta nosti esiin muutaman menetelmän, joiden käyttöä tai kehittämistä olisi mahdollisesti hyvä arvioida. Toisaalta kuitenkin on hankalaa sanoa, missä menee raja menetelmän heikkouden ja nuoren heikon motivaation työskentelyä kohtaan välillä. Itselläni silmään pisti Ruusun työntekijöiden jälkihuoltotyössä käyttämien menetelmien määrä. Voisiko menetelmien määrää olla tarkoituksenmukaista rajata, esimerkiksi siitä näkökulmasta, ettei saman nuoren kanssa tehtäisi ns. päällekkäistä työtä eri menetelmillä? Toisaalta kuitenkin positiivista menetelmien suuressa määrässä oli se, etteivät samat menetelmät toimi välttämättä kaikkien nuorien kanssa. Etenkin kun otetaan huomioon jälkihuollon rakentaminen nuorten lähtökohdista käsin, on hyvä että työntekijöillä on käytössään lukuisia menetelmiä, joista voivat etsiä nuoren kannalta toimivimmat menetelmät.

Ehkä keskeisin molemmista tutkimustuloksista esiin noussut kehitystä vaativa tehtävä oli nuoren motivointi jälkihuollon työskentelyyn. Jälkihuolto on muista sijaishuollon tukitoimista poikkeavaa siinä mielessä, että se on asiakkaalleen vapaaehtoista. Tällöin nuoren motivointi jälkihuoltotyöskentelyyn korostuu, vaikka se toki on tärkeää muissakin sijaishuollon tukimuodoissa. Tämän näen olevan riittävän laaja aihealue ja ennen kaikkea tärkeä jatkotutkimuksen aiheeksi. Tutkimuksessa voisi kartoittaa motivoinnin

keinoja työntekijöiden näkökulmasta ja kokemuksesta sekä nuorten kokemuksia kyselyn ja asiakaspalautteen pohjalta.

Edellisistä näkökulmista voisi mielestäni olla ainesta jatkotutkimuksen aiheeksi. Tässä muutama mieleeni herännyt jatkotyöaihe:

1. Lastenkoti ja perhetukikeskus Ruusun jälkihuoltotyön käsikirja/ laatukriteerit.
2. Kuinka motivoida nuori sitoutumaan jälkihuoltotyöskentelyyn?

9.1 Tutkimusprosessi

Idea työn aiheeksi löytyi jo opintojen alkupuolella ja kuin tilauksesta sattui lastenkoti ja perhetukikeskus Ruusu tarvitsemaan tutkimusta aiheesta jälkihuoltotyö. Näin jälkikäteen ajateltuna prosessi oli ehkä turhan pitkä ja tästä johtuen tutkimusta tuli vietyä pikku hiljaa eteenpäin. Tämä osaltaan heikensi työnteon intensiivisyyttä. Etenkin alussa olin erittäin motivoitunut opinnäytetyön tekoon, sillä pidin aihetta erittäin mielenkiintoisena. Kuitenkin pitkän aikataulun ja muutaman vastoinkäymisen johdosta meinasi tulosten yhteenveto jäädä turhan pitkälle syksyyn. Tämän lisäksi muiden opintojen rinnakkaisuus vei osaltaan aikaa työltä. Tutkimusaineiston pienen määrän vuoksi ja tulosten tulokinnanvaraisuuden vähentämiseksi tutkimuksen tulokset kuvattiin melko tarkasti. Kyselyiden tarkkaan kuvaamista ja kysymyslomakkeiden onnistunutta rakentamista puoltaa osittain myös se, ettei vastauksissa ollut juurikaan ”turhaa” tietoa, vaan kysymyksiin oli vastattu tarkasti. Ongelmia tutkimusaineiston käsittelyssä aiheutti etenkin nuorten pieni tutkimusryhmä. Yksi nuorten kyselyn kysymyksistä sai vain yhden vastauksen. Lisäksi toisen nuoren niukkasuus jätti aukkoja siihen, oliko hän oikeasti vastauksensa takana. Lisäksi kyselyyn vastanneiden sanalyhenteet jättivät tulkinnanvaraisuutta vastaukseen. Siitäkin syystä lainaukset on kirjoitettu täsmälleen samoin kun ne ovat vastauslomakkeessa olleet. Tutkimustuloksissa ilmeni myös yksi paradoksi, jonka opponentit havaitsivat; Ruusun työntekijöistä vain yksi ilmoittaa käyttäneensä Umbrella-työkirjaa tehdessään jälkihuoltotyötä, mutta kolme työntekijää kertoi kokeneensa sen hyväksi menetelmäksi. Tämä osoittaa sen, ettei kysely ole välttämättä kovin luotettava tapa kerätä tietoa syvällisesti. En lähtenyt tätä työssäni muuttamaan, sillä näin kyselyyn vastanneet työntekijät asian esiin toivat.

Tämä tutkimus muuttui melko paljon matkan varrella alkuperäiseen suunnitelmaan nähden. Tutkimusta suunnitellessa ajattelin, että olisin tutkimuksen pohjalta saanut luotua Lastenkoti ja perhetukikeskus Ruusuun nk. jälkihuollon laatukriteerit tai jälkihuoltokansion, jonka mukaan työskentelyä olisi voitu viedä eteenpäin. Tällöin suunnitelmana oli kuitenkin luoda tämä tuotos nuorten kokemuksiin pohjautuen. Nuorten tutkimusjoukon jäätyä pieneksi, oli työtä muokattava ja tässä vaiheessa kyseisen tuotoksen luominen rajautui työn ulkopuolelle. Uskon kuitenkin, että tällainen työväline voisi helpottaa jälkihuoltotyötä Ruusussa, etenkin, jos jälkihuoltoon tulee sijaistyöntekijä, esim. kesäloman ajaksi. Tällöin sijainen pystyy seuraamaan, millä kaavalla työskentely on yleensä edennyt ja millä keinoilla Ruusussa on aiemmin työskennelty jälkihuollettavien nuorten kanssa.

Nyt työprosessia jälkikäteen tarkastellessa koen, että olisin saanut aiheesta varmasti vielä enemmän irti, jos työskentelyyn olisi pystynyt muutaman (2-3) kuukauden kokopäiväisesti. Tällöin työskentely olisi varmasti ollut määrätietoisempaa. Kuitenkin koen opinnäytetyön antaneen itselleni paljon hyödyllistä tietoa lastensuojelun jälkihuollosta yleisesti. Toivon myös että työ hyödyttää lastenkoti ja perhetukikeskus Ruusua tulevaisuudessa ja työtä pystytään hyödyntämään jälkihuoltotyötä kehitettäessä.

LÄHTEET

- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula, 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Tammi 2007.
- Introspekt, i.a. Työn ohjaus antaa tukea muutokseen ja kehitykseen.
<http://www.introspekt.fi/tyonohjaus/#antaa>. Viitattu 24.1.2010.
- Kirkkopalvelut 1, i.a. Lastenkoti ja perhetukikeskus Ruusun historia.
<http://www.kirkkopalvelut.fi/ruusun-historia>. Viitattu 3.1.2010.
- Kirkkopalvelut 2, i.a. Lastenkoti ja perhetukikeskus Ruusun palvelut.
<http://www.kirkkopalvelut.fi/ruusun-palvelut>. Viitattu 3.1.2010
- Kirkkopalvelut 3, i.a. Jälkihuoltoa nuorten hyväksi. Lastenkoti ja perhetukikeskus Ruusun esite.
- Laaksonen, Sari (toim.) 2004. Jälkihuolto-opas. Sijaishuollon neuvottelutoimikunnan julkaisuja 17. Helsinki. Lastensuojelun keskusliitto ry.
- Laituri-projekti, 2004. Lastensuojelun Keskusliitto.
http://www.lskl.fi/showPage.php?page_id=60. Viitattu 25.12.2009.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search\[type\]=pika&search\[pika\]=lastensuojelulaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search[type]=pika&search[pika]=lastensuojelulaki). Viitattu 21.12.2009.
- Laurila, Anja 2008. Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä. PS-kustannus 2008.
- Mattila, Anna 2007. Sijais- ja jälkihuollon siirtymillä. Lastensuojelun jälkihuollon tukipalvelujärjestelmän kehittäminen yhteistyöverkostossa 2002-2006. Tupa-projektin loppuraportti 2007. Raportteja 12/2007. Oulu. Nuorten Ystävät Ry.
- Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikkö, i.a. Jälkihuolto.
http://www.pslastensuojelu.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=8&Itemid=8 Viitattu 28.1.2010.
- Puonti, Annamajja; Saarnio, Tuula & Hujala Anne, 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki. Tammi 2004.
- Saastamoinen, Kati 2008. Lapsen asema sijaishuollossa. –Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki. Edita 2008.
- Sosiaaliportti, 2009. Lastensuojelun käsikirja. Jälkihuollon muodot.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto/>

Viitattu 22.12.2009.

Taskinen, Sirpa 2008. Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Stakes. Oppaita 65. Helsinki. Stakes 2007.

LIITE 1
KYSELY Ruusun jälkihuollossa olleille

Taustat

Ikä nyt _____

Asuminen nyt __ yksin

__ vanhempien luona

__ puolison kanssa

__ muu, mikä _____

Kauanko sijoituksesi Ruusussa kesti? _____
(vuotta, kuukautta)

Kauanko olet ollut/olit Ruusun jälkihuollon asiakkaana? _____
(vuotta, kuukautta)

Toimeentulo:

__ opiskelen

__ töissä

__ työtön

__ muu, mikä _____

Yleistä:

Mitä muita sinulla on ollut/ on tällä hetkellä? (psykologi, mielenterveystoimisto, vieroitus, jälkihuolto muualla, jne.)

Kuinka usein ja kuinka paljon kerralla käytät päihteitä? (alkoholi, lääkkeet, huumeaineet)

Ruusun jälkihuolto

Mitä mielestäsi on jälkihuolto?

Saitko Ruusussa olosi aikana riittävästi tietoa jälkihuoltomahdollisuuksistasi? Missä vaiheessa? Miten? Keneltä?

Mitä hyötyä Sinulle mielestäsi on ollut Ruusun jälkihuollosta?

Olisiko mielestäsi jossain Ruusun jälkihuoltomuodossa ollut kehitettävää? (itsenäistymiseen valmentava- henkinen tuki, käytännön ohjeistus asioiden hoitamisessa, jne.)

Koetko saaneesi riittävästi tukea itsenäistymiseen Ruusun jälkihuollosta?

Jos, niin mitkä asiat tukivat Sinua parhaiten?

Jos et, miksi et?

Oliko Ruusun työntekijöitä helppo lähestyä jälkihuollon aikana tarpeen vaatiessa?

Millä tavoin sait vaikuttaa omaan jälkihuoltosuunnitelmaasi?

Olisitko halunnut vaikuttaa omaan jälkihuoltosuunnitelmaasi enemmän? Miten?

LIITE 2

Kysely Ruusun jälkihuoltotyöstä (työntekijöille)

1 Mikä on koulutuksesi?

2 Kuinka kauan olet tehnyt jälkihuoltotyötä Ruusussa/ muualla?

3 Monenko nuoren kanssa olet tehnyt jälkihuoltotyötä?

4 Mitä menetelmiä käytit/ käytät tehdessäsi jälkihuoltotyötä?

5 Mitkä menetelmät olet kokenut hyväksi ja miksi?

6 Entä mitä menetelmiä et kokenut hyödyllisiksi ja miksi?

7 Millaista mielestäsi olisi ihanteellinen jälkihuoltotyö Ruusussa ja mitä se edellyttää?

8 Mitä kehitettävää Ruusun jälkihuoltotyössä olisi mielestäsi tällä hetkellä?

9 Mikä on mielestäsi toimiva nuoren rooli jälkihuoltotyössä?

10 Kuinka paljon nuoren pitäisi pystyä vaikuttamaan jälkihuoltosuunnitelmaansa?
- millaisissa asioissa erityisesti?

11 Millainen rooli nuoren vanhemmilla on / tulisi olla jälkihuoltotyössä?
- eritellen alaikäinen ja 18v täyttänyt nuori

12 Mitä muuta haluat sanoa Ruusun jälkihuoltotyöstä tai sen kehittamisestä?

KIITOS VASTAUKSESTASI!

Liite 3

Kaikki menetelmät, joita Ruusun työntekijät ovat käyttäneet tehdessään jälkihuoltotyötä.

Käytetyt menetelmät	Määrä
Keskustelu	4
Itsenäistymiskasvun muistilista	3
Verkostokartta	2
Umbrella-työkirja	1
Rahankäytönseuranta-taulukko	1
Itsenäistymissuunnitelma	1
Lähtöhaastattelu	1
Puhelin herätys	1
Tarinallinen- ja voimavarakeskeinen menetelmä	1
Itsenäisen nuoren roolikartta	1
Arkielämän ABC-kirja	1
Elämänhistorian matka	1
"Psykoedukation" itse tehdyt kuvamateriaalit	1
Hoito- ja kasvatussuunnitelman arviointi	1
Itsenäistyvän nuoren vahvuuksien/osaamisen arviointi	1
Käynnit työkkäriin	1
Tutustuminen koulupaikkoihin	1
Hakemusten täyttäminen	1
Kaupassa käynti	1
Ruoan valmistus	1
Aikajana	1
Toimintaterapeuttiset menetelmät	1
"Mun stoori"- kortit	1
Vahvuus- kortit	1
Motivoiva haastattelu	1
Kokonaisvaltainen psykososiaalinen tuki	1
Itsenäisen elämäntaitojen opettelu	1
Käytännön tekeminen	1
Puhelin	1